Asser

ALFRED
ANGOLSZÁSZ KIRÁLY ÉLETE

Az ATTRAKTOR kiadásában megjelent:

ROBIN HOOD KRÓNIKÁK 1–2.
1. *Robyn Hode kis gesztája*
2. *A korai balladák és színművek*

OROSZLÁNSZÍVŰ RICHARD KERESZTES HADJÁRATA
A *Zarándokok útja és Richard király tettei*
című krónikából

ARTHUR KIRÁLY HISTÓRIÁJA
Geoffrey of Monmouth:
Britannia királyainak története
című krónikájából

Kiss Sándor
AZ ARTHUR KIRÁLY MONDAKÖR

Kiss Sándor
ELFELEDETT ÉVSZÁZADOK
(Az angolszász Anglia története)

Bárány Attila
BRITEK, ANGOLSZÁSZOK, VIKINGEK
(Észak-Nyugat-Európa
a korai középkor századaiban)

Bárány Attila
A NORMANN HÓDÍTÁSTÓL A MAGNA CARTÁIG
Anglia a Normannok és Plantagenetek korában
(1066–1216)

Asser

ALFRED
ANGOLSZÁSZ KIRÁLY ÉLETE

ATTRAKTOR
Máriabesnyő
2014

A fordítás az alábbi kiadásból készült:

Asser: *The Life of King Alfred*
(Translated by J. A. Giles)
Henry G. Bohn, London, 1847

Fordította, jegyzetekkel ellátta
és az utószót írta: Kiss Sándor.

Címlapterv: CsumP Stúdió

ISBN 978-615-5257-52-0

Felelős kiadó az Attraktor Kft. ügyvezetője.
A nyomdai munkákért felel
a Monobit Nyomda Kft. ügyvezetője.

Asser

ALFRED ANGOLSZÁSZ KIRÁLY ÉLETE

Alfred, az angolszászok királya Urunk megtestesülésének 849. esztendejében született a Wanating[1] nevű királyi faluban Berkshire-ben, mely vidék a Berroc erdőről kapta nevét, mert oly dúsan nőnek ott a bokrok. Leszármazásának rendje így következik: Alfred király Æthelwulf király[2] fia volt, aki Egbert fia, aki Elmund fia, aki Eafa fia, aki Eoppa fia, aki Ingild fia volt. Ingild és Ina,[3] a nyugati szászok híres királya testvérek voltak. Ina Rómába zarándokolt és ott fejezte be tisztességgel életét, belépett a Mennyei Királyságba, hogy ott örökkön uralkodjon Krisztus oldalán. Ingild és Ina Coenred fiai voltak, aki Ceolwald fia, aki Cudam fia, aki Cuthwin fia, aki Ceawlin fia, aki Cynric fia, aki Creoda fia, aki Cerdic[4] fia, aki Elesa fia, aki Gewis fia volt. Erről a Gewisről nevezték el a britek ezt a nemzetet Gegwisnek.[5] Gewis Brond fia volt, aki Beldeg fia, aki Woden[6] fia, aki Frithowald fia, aki Frealaf fia, aki Frithowulf fia, aki Finn fia, aki Godwulf fia, aki Geat fia volt, s ezt a Geatot a pogányok sokáig istenként tisztelték. Sedulius[7] metrikus stílusú húsvéti versében meg is említi őt a következőképp:

„Mikor a zsenge poéták, elméjükben sok gyenge mesével
Búskomor nyelven feszítve az idegnek húrját
Geat istenüknek, nevetséges hősnek
Éneklik harsány himnuszát [...]"

Geat Taetwa fia volt, aki Beaw fia, aki Sceldi fia, aki Heremod fia, aki Hermon fia, aki Hathra fia, aki Guala fia, aki Bedwig fia, aki Sém fia, aki Noé fia, aki Lámek fia, aki Matuzsálem fia, aki Káin fia, aki Énos fia, aki Sét fia, aki Ádám fia volt. Alfred anyját Osburgának hívták s egy vallásos asszony volt, születésére és természetére nézve is nemes: Æthelwulf király nemes udvarmesterének, Oslacnak a lánya. Ez az Oslac a származását tekintve gót volt, ugyanis gótoktól és jütöktől[8] származott, a két testvér, Stuf és Whitgar magjából (akik ealdormanok[9] is voltak): a Wight-sziget uralmát nagybátyjuktól, Cerdictől örökölték meg, és fiától [sic!] Cynrictől[10], aki az ő unokatestvérük volt. Itt Gwithgaraburgh-nál[11] leölték az ott talált kevés brit őslakót, a többi meg már úgy is megöletett korábban, vagy rég elmenekült.

Urunk megtestesülésének 851. esztendejében, amely az Alfred születése utáni harmadik év volt, Ceorl, Devon earlje[12] Devon népével együtt harcolt a pogányok[13] ellen egy Wicambeorg[14] nevű helyen, és a keresztényeké lett a győzelem. Ugyanebben az évben a pogányok elsőként teleltek át Sheppey szigetén, melynek neve annyit tesz: bir-

ka-sziget, és ami a Temzében fekszik Essex és Kent között, bár Kenthez közelebb. Van ott egy szép kolostor is.

Ugyanezen évben a pogányok nagy hadserege háromszáz és ötven hajóval a Temze torkolatához érkezett, feldúlta Doroberniát,[15] ami a cantuariaiak[16] városa; ahogyan London városát is, ami a Temze északi partján fekszik Essex és Middlesex határán, de igazából Essexhez tartozik. Itt megfutamították[17] Berthwulfot,[18] Mercia királyát és a teljes sereget, amit ellenük vezetett.

Ezek után az említett pogányok sokasága Surreybe ment, ami a Temze-folyó déli partján fekvő terület, Kenttől nyugatra. Æthelwulf, a nyugati szászok királya és fia, Æthelbald teljes seregükkel hosszasan harcoltak ellenük Ac-lea-nál,[19] azaz a tölgy-síkságnál, és a hosszú csata után, melyben bátran vívott mindkét fél, a pogány sokaság nagy része elpusztíttatott és felszabdaltatott, mégpedig annyira, hogy még csak nem is hallottunk arról, hogy korábban, vagy azóta, vagy akár más országban is egyetlen nap leforgása alatt ekkora vereséget mértek volna rájuk. A keresztényeké lett a dicső győzelem, diadalmaskodtak a pogányok felett.

Ugyanebben az esztendőben Æthelstan király,[20] Æthelwulf király fia és Ealhere earl pogányok nagy seregét vágta le egy Sandwich nevű helyen Kentben: kilenc hajójukat elfoglalták, a többi elmenekült.

Urunk megtestesülésének 853. esztendejében, amely Alfred király életének ötödik éve volt, Burhred,[21] a merciaiak királya követet küldött és könyörgött Æthelwulfnak, a nyugati szászok királyának, hogy jöjjön és segítsen neki visszaszorítani a középföldi briteket,[22] akik Mercia és a nyugati tenger[23] között élnek és túl hevesen küzdenek ellene. Miután Æthelwulf király fogadta a követséget és tőlük ezt hallotta, mozgósította seregét és Burhred királlyal Britannia[24] ellen vonultak, amit annak területére lépve azonnal elkezdtek feldúlni. Miután azt meghódoltatta Burhred számára, hazatért.

Szintén ebben az évben Æthelwulf király a fentebb említett fiát, Alfredet dicső, nemesekből és közrendűekből álló kísérettel Rómába küldte. Leó[25] pápa őrködött ekkoron az apostoli széken, aki az említett Alfredet királlyá jelölte és a spirituális kötelékben fiává fogadta. Ugyanezen évben Ealhere earl a kenti néppel és Huda earl Surrey népével bátran és eltökélten harcolt a pogányok serege ellen a szigeten,[26] amit szász nyelven Tenetnek, brit nyelven Ruimnak hívnak. Az ütközet hosszú ideig tartott és mindkét oldalon sokak estek el vagy fúltak vízbe, s mindkét earl is odaveszett. Még ugyanebben az évben húsvét után Æthelwulf, a nyugati szászok királya hozzáadta lányát Burhredhez, a merciaiak királyához. Az esküvőt fejedelmien ünnepelték meg Chippenham királyi falujában.

Urunk megtestesülésének 855. esztendejében, ami a hetedik volt az említett király születése óta,

Edmund,[27] a kelet-angliaiak oly dicső királya megkezdte uralkodását a január kálendája előtti nyolcadik napon, azaz a Mi Urunk születése napján, tizennégy esztendős korában. Ezen évben halt meg Lothár római császár,[28] a jámbor Lajos[29] augustus[30] fia. Ugyanekkor a tiszteletreméltó Æthelwulf király felszabadította teljes királyságának egytizedét az összes királyi szolgálat és adó alól, s felajánlotta az Egy Istennek, a Szentháromság Egy Istenének, a Kereszten Halt Istennek saját és elődei lelki üdvéért, a kárhozattól való megváltásért. S hogy mindez feledésbe ne merüljön, írásba is foglalta. Ugyanezen évben nagy dicsőségben Rómába ment és magával vitte fiát, Alfredet is egy második utazásra, mivel jobban szerette őt minden más fiánál. Ott maradt egy teljes évig, aztán visszatért saját országába, magával víve Juditot,[31] a frankok királyának, Károlynak[32] lányát.

Azalatt, amíg Æthelwulf király a tengeren túl tartózkodott, Selwood nyugati részén egy aljas szerződés köttetett, ami undorral tölt el minden erkölcsös keresztényt. Ebben Æthelbald király[33], Ealstan, Sherborne templomának püspöke és Eanwulf, Somerton earlje összeesküdtek egymással, hogy a Rómából visszatérő Æthelwulf királyt nem engedik be saját királyságába. Ezen bűnt, ami még a korábbi korokban is hallatlannak minősült volna, sokan a püspöknek és az earlnek tulajdonítják, lévén az ő tanácsukból jött létre. Mások egyedül a király szemtelen tettének tartják, mivel oly állhatatos volt az ez ügyben és sok más aljasság-

ban, ahogyan azt hallottuk bizonyos személyektől, s ahogyan ezt a későbbiek is bizonyítják.

Ahogyan a király vissza kívánt térni Rómából, a fent említett fia minden tanácsadójával - vagy mondjam inkább úgy, cinkostársával - azon bűn elkövetésével próbálkozott meg, hogy kiverje a királyt saját birtokából; de sem Isten, sem Szászország[34] nemessége ezt el nem tűrte. Hogy eme orvosolhatatlannak ígérkező gonoszságot elhárítsák Szászországról - névleg, hogy a fiú fellázad apja ellen, vagy még inkább, hogy polgárháborút vívjon az egész nemzet vagy az egyik, vagy a másik oldalán -, elsősorban az atya példaértékű szelídsége és másodsorban az összes nemes megegyezése által a királyságot, ami eleddig osztatlan és egységes volt, kettéosztották közöttük: a keleti részeket az apának juttatták, a nyugatiakat a fiúnak, hogy ahol jog szerint az apának kellett volna uralkodni, ott - jogtalanul - önfejű fia uralkodott, pedig Szászország nyugati része mindig értékesebb volt a keletinél.

Amikor Æthelwulf király megjött Rómából, az egész nemzet - illő módon - annyira megörült az öregember érkezésének, hogy ha az engedélyt adott volna nekik rá, hát kiűzték volna a királyságából lázadó fiát, Æthelbaldot, annak összes tanácsadójával együtt. De amint azt már említettük, a király nagy kegyességgel és körültekintően cselekedve, az óhajoknak eleget téve járt el, s így a királyság nem került veszélybe. Juditot, Károly király lányát, akit annak apja nézett ki számára,

maga mellé ültette a királyi trónra: efelől nem voltak viták, a nemesség sem ellenkezett – tekintettel a király hajlott korára –, még ha ez a nemzet bevett szokásai ellen is volt. Ugyanis a nyugati szászoknál nem volt megengedett, hogy királynő üljön a király mellett, sem az, hogy királynőnek hívják, titulusa egyszerűen királyné volt.[35] Ez a szokás a nép öregjei szerint abból eredt, hogy volt egyszer ennek az országnak egy önfejű és rosszakaratú királynéja, aki annyira ura és a nép ellenére cselekedett mindent, hogy nem csupán magát rekesztette ki az uralkodói trónról, hanem összes utódját is; ugyanis az ország nemesei együttesen megfogadták, hogy egyik felettük uralkodó királynak sem hagyják – még ha annak eltökélt szándéka is –, hogy királynét vehessen a trónra maga mellé.

És mivel úgy hiszem, sokak számára nem ismert, mikortól gyökerezett meg Szászországban ez a különös és utálatos szokás, ami egyébiránt nem ismert egyetlen más theotiseai[36] népnél sem, tanácsosnak tűnik számomra kissé teljesebben elmagyarázni. Ezt uramtól, Alfredtől, az angolszászok királyától hallottam, ahogyan azt ő is hallotta sok olyan igaz embertől, akik le is jegyezték ennek történetét.

Volt Merciában abban az időben egy bizonyos vitéz király, akitől az összes környező szomszéd ország királya rettegett. Az ő neve Offa[37] volt, és ő volt az, aki azt a nagy sáncot emelte Britannia és Mercia között, ami tengertől tengerig fut.[38] Lánya, akit Eadburgának hívtak, Bertrichez,[39] a nyugati

szászok királyához ment feleségül, s az azonnal megnyerte nem csupán a király vonzalmát, de az egész királyság irányítását is.[40] Zsarnoki módon kezdett el élni, akár az apja, s utált mindenkit, akit Bertric szeretett; minden dolgát Isten és ember számára utálatosan végezte; mindenkit, akit csak tudott, bevádolt a király előtt: ármánykodón megfosztotta őket életüktől vagy hatalmuktól, és ha ehhez nem tudta megszerezni a király beleegyezését, hát méreggel gyilkolta meg őket. Ezt feljegyezték egy, a királynak kedves ifjú esetében is, akit, mikor a királyné rájött, hogy a király nem hallgat vele szemben semmiféle vádaskodásra, megmérgezett. Továbbá azt is mondják, hogy mit sem sejtve, Bertric maga is fogyasztott a méregből, amit a királyné az ifjúnak szánt, s így mindketten meghaltak.[41]

Bertric meghalt, és a királyné nem maradhatott tovább a wessexiek között, így temérdek kincscsel a tengeren túlra hajózott, és a nagy és híres frank király, Károly[42] udvarába ment. Ahogyan ott állt a trón előtt, pénzt ajánlott az uralkodónak, mire Károly ezt mondta: „Válassz most, Eadburga, köztem és fiam között, aki itt áll mellettem." Ő bolond módon, megfontolás nélkül így válaszolt: „Ha választhatok, fiadat választom, mert fiatalabb tenálad." Erre Károly elmosolyodott és ezt mondta: „Ha engem választottál volna, a fiamat is megkaptad volna, de mivel őt választottad, nem kapod meg egyikünket sem."

Ennek ellenére adott neki egy zárdát sok apácával, hogy ott felhagyjon a világi szokásokkal és az egyház ruháját öltse magára, de egy pár éven belül felhagyott az apátnői tisztséggel is; mivel, ahogyan róla írják, esztelenül élt saját országában, de még inkább idegen országokban: rábizonyították, hogy törvénytelen kapcsolata volt egy saját nemzetebéli férfival, s ezért Károly parancsára elűzték a zárdából. Így szégyenteljes életet kellett élnie szegénységben és nyomorúságban egészen haláláig, csak egyetlen szolgája volt, s ahogyan azoktól hallottuk, akik látták, naponta kellett pénzt kéregetnie kenyérért, ily nyomorultul halt meg Paviában.

Mármost Æthelwulf király két évig élt még Rómából való visszatérése után: ezalatt életének sok más jótéteményei között – mindig szem előtt tartva az eltávozást és a test elkerülhetetlen pusztulását – úgy intézkedett és írásban parancsba is adta, elkerülendő, hogy fiai oktalanul viszálykodjanak az ő halála után, hogy a királyságot osszák fel két legidősebb fia között, személyes örökségét fiai, lányai és rokonai között, hátrahagyott pénzét pedig fiai, a nemesek és az ő lelke javára fordítandón osszák szét. Körültekintő politikájának sok jó példájából egy párat érdemesnek érzünk feljegyezni az utókor számára, hogy azt lemásolhassák. Ezek közül némelyek a lélek szükségleteire szolgálnak, mások az ember igényeit elégítik ki – ezen utóbbiakat azonban nem illesztjük be ezen munkába, nehogy szószátyárságom utálatot

keltsen azokban, akik olvasni vagy hallani akarják művemet. Szóval lelke üdvére - melyet, mint tanulta is azt helyesen ifjúkorától kezdve, minden egyebek felébe helyezett - az idők végezetéig meghagyta örököseinek, hogy minden tízből egy szegény embert, akár helyit, akár idegent, lássanak el hússal, itallal és ruhákkal; persze csak akkor, ha az ország emberektől és barmoktól mindvégig lakott marad s nem lesz elhagyatott. Elrendelte továbbá, hogy egy hatalmas pénzösszeget, névleg háromszáz mancust[43] vigyenek Rómába az ő lelki üdvéért, s azt osszák el a következő módon: száz mancust Szent Péter tiszteletére ajánljanak fel, hogy azon az apostoli templom lámpásaiba olajat tudjanak venni, s legyen mivel világítani húsvét este és pirkadatkor; száz mancust ajánljanak Szent Pál tiszteletére, szintén hasonló célra, hogy Szent Pál apostol templomában éghessenek az olajlámpások húsvét este és pirkadatkor; a harmadik száz mancust pedig költsék az egyetemes apostoli főpapságra.

Ám amikor Æthelwulf király meghalt és Stemrugamnál[44] eltemették, fia, Æthelbald az isteni tilalommal és a keresztényi magasztossággal, de még a pogány szokásokkal is szembemenve, bevette atyja ágyát és feleségül vette Juditot, Károly frank király lányát, így hozva magára becstelenséget mindazok szemében, akik hallottak róla. Apja halála után két és fél esztendeig, kicsapongó életet folytatva birtokolta a nyugati szászok királyságát.

Urunk megtestesülésének 856. esztendejében, amely a nyolcadik volt Alfred születésétől és a második III. Károly király[45] uralkodásában, és a tizennyolcadik Æthelwulf király uralkodása szerint, Humbert, a kelet-angliaiak püspöke nagy örömmel és megbecsüléssel olajjal felkente és királlyá tette a dicső Edmundot a Burva nevű királyi városban, amely ekkor a királyi központ is volt. Ez történt Edmund tizenötéves korában egy pénteki napon, a huszonnegyedik holdkor, karácsony napján.

Urunk megtestesülésének 860. évében, amikor Alfred tizenkét éves volt, meghalt Æthelbald, a nyugati szászok királya: Sherborne-ban temették el. Fivére, Æthelbert,[46] ahogyan azt illik, uradalmához csatolta Kentet, Surreyt és Sussexet.[47]

Az ő uralkodásának napjaiban a tengerről pogányok nagy serege érkezett, akik megtámadták és elpusztították Winchester városát. Amint zsákmánnyal megrakodva már tértek volna vissza hajóikra, Osric, Hampshire earlje és Æthelwulf earl Berkshire népével bátran szembeszállt velük: komoly csata kezdődött, minden oldalról hullottak a pogányok, akik látván, hogy nem képesek tovább ellenállni, asszonyok módjára menekülni kezdtek. A keresztények győzelmet arattak.

Æthelbert öt évig békében kormányozta királyságát, alattvalói pedig szerették és tisztelték. Mikor a hús útjára lépett,[48] mindenki mélyen gyászolta. Testét királyhoz méltó módon helyezték örök nyugalomra testvérei oldalán Sherborne-ban.

Urunk megtestesülésének 864. évében a pogányok átteleltek a Thanet-szigeten, és megszeghetetlen békeszerződést kötöttek Kent népével, akik ennek feltételeként pénzt fizettek nekik a békéért; ám a pogányok ravasz róka módjára – semmibe véve a megállapodást, és mivel a kifizetett pénzösszeg kevesebb volt, mint amit rablással szerezni tudtak – egy éjjel kitörtek táborukból és feldúlták Kent keleti partvidékét.

Urunk megtestesülésének 866. esztendejében, amely Alfred király életének tizennyolcadik éve volt, Æthelred,[49] Æthelbert nyugati szász király testvére vette át a királyság kormányzását öt évre. Ugyanebben az esztendőben pogányok nagy flottája érkezett Britanniába a Dunától. A keleti szászok királyságában teleltek át, amit szász nyelven Kelet-Angliának hívnak, és itt nagy részük lovat szerzett magának. De hogy egy tengerészeti hasonlattal éljek, nem fogom többé bárkámat és annak irányítását a hullámok erejére bízni, s nem tartom távol a szárazföldtől és kormányzom kerülő úton a háborúk számos csapásán és évek hoszszú folyamán keresztül, hanem az első kínálkozó lehetőséget megragadva visszatérek hozzá; hogy úgy mondjam, most már helyénvalónak látom, hogy röviden leírjam mindazon dolgokat, amit csak tudok tisztelt uram, Alfred, az angolszászok királya ifjúkorának éveiről.[50]

Apja, anyja és az emberek is jobban szerették őt testvéreinél: velük együtt nevelték őt is a kirá-

lyi udvarban. Ahogyan gyermek- és ifjú évei egyre teltek, alkatában sokkal bájosabb lett testvéreinél; kinézetében, beszédében és modorában pedig sokkal méltóságteljesebb. Nemes természete abban gyökerezett, hogy mindennél jobban szerette a tudást és a bölcsességet; bár – szégyen kimondani – szülei és dajkái méltatlan hanyagsága miatt tizenkét esztendős koráig, vagy talán még annál is tovább írástudatlan maradt. Ennek ellenére mindig komoly odafigyeléssel hallgatta a szász verseket, miket gyakran szavaltak előtte, és fogékony elméjével könnyen meg is tudta tanulni őket. Buzgón vadászott sikerrel és szerencsével minden ilyen dologra, ismeretei és jó szerencséje eme ügyekben mind Isten ajándékai között voltak, ahogyan annak már sok esetben voltunk tanúi.

Egyszer egy napon anyja mutatott neki és fivérének egy szász költeményeket tartalmazó könyvet, amit a kezében tartott, s így szólt: „Amelyiktek hamarabb képes megtanulni e könyvet, az megkaphatja tőlem." Ezen szavak, vagy még inkább az isteni ihletés hatására és elcsábítva a gyönyörűen megformált iniciálétól a bekezdés elején, idősebb fivérét megelőzve, ki nem bírt ezzel az áldással, így szólt: „Tényleg odaadod ezt a könyvet annak, aki elsőként megérti és visszamondja neked?" Erre anyja elégedetten rámosolygott és megerősítette azt, amit korábban mondott. Erre a fiú kivette a könyvet anyja kezéből és ment is tanítójához olvasni, majd a kellő időben visszavitte és felmondta azt anyjának.

Ezt követően elsajátította az órák ünnepének imáit, a zsoltárokat és sok más imádságot, amik abban a könyvben voltak, amit éjjel-nappal magánál tartott és mindenhová magával vitt, hogy az segítse imáit a napi sürgés-forgásban és a földi élet dolgaiban. De sajnálatos módon nem tudta kiélni égető vágyát a szabad művészetek elsajátítására, mivel - ahogyan azt ő mondta - ekkoriban nem voltak jó tanítók az egész wessexi királyságban.

Sok sírással és sóhajjal megvallotta, hogy az volt élete egyik legnagyobb nehézsége és problémája, hogy amíg fiatal volt és fogékony a tanulásra, nem tudott tanítókat találni, s amikor már idősebb volt, a sok, testét gyötrő betegség - mik ezen sziget orvosai számára ismeretlenek -, és a sok külső és belső politikai ügy, meg a pogányok inváziói, és a tanítók állandó gondjai miatt nem volt már ideje a tanulásra. De még a jelen élet gondjainak gyötrelme ellenére is folyton élt benne a kiolthatatlan vágy a tudás iránt, egészen ifjúkorától napjainkig, és szentül hiszem, hogy élni is fog benne egészen haláláig.

Urunk megtestesülésének 867. esztendejében, amely az említett Alfred király életének tizenkilencedik éve volt, a korábban már emlegetett pogányok Kelet-Angliából York városába mentek, ami a Humber-folyó jobb partján fekszik.

Ebben az időben kegyetlen lázongás tört ki Northumbria lakói között - természetesen az Ördög

szította ezt, ahogyan mindig is szokta tenni azok között, akik magukra vonják Isten haragját. Ekkor a northumbriaiak, mint mondtuk, elűzték jog szerinti királyukat, Osbertet,[51] és egy Ælla nevű zsarnokot neveztek ki helyére a királyság ügyeit intézni, aki nem is volt királyi születésű. De amikor a pogányok közeledtek, az isteni gondviselés hatására és a közös jó érdekében a nemesek szövetséget kötöttek, a zavargás elcsendesedett, Osbert és Ælla egyesítették erejüket, hadsereget gyűjtöttek és York alá vonultak. Felvonulásukra a pogányok megrettentek és a város falai közé húzódva védték magukat. A keresztények – látva menekülésüket és rémületüket – elhatározták, hogy lerombolják a város falait, amit meg is tettek, mert ekkortájt a város nem volt erős vagy nagy fallal körülvéve. Amikor terv szerint áttörték a falat, sokaságuk benyomult a városba, a pogányok meg kétségbeesésüktől és a szükség által tüzelve hevesen rájuk rohantak. Gyilkolták és vágták őket mindkét oldalon, a falon belül és kívül is egyaránt. A csatában majd' az összes northumbriai harcos elesett, a királyok[52] és nemesek sokaságával együtt; aki pedig éltben maradt, mert el tudott szökni, az békét kötött a pogányokkal.

Ugyanezen évben Ealstan, Sherborne templomának püspöke a hús útjára lépett hivatalának négy évig tartó, dicső viselése után. Sherborneban temették el.

Urunk megtestesülésének 868. esztendejében, amely Alfred király életének huszadik éve volt, komoly éhínség pusztított. Ekkor az említett, tiszteletreméltó Alfred király – még alacsonyabb tisztségeket betöltve – megkért és feleségül vett egy nemes merciai hölgyet,[53] Æthelred – kinek másik neve Mucil és a gaianok[54] earlje – lányát. Ezen hölgy anyját Eadburgának hívták és a merciai királyi családból származott; mi is láttuk őt saját szemünkkel, pár évvel a halála előtt. Tiszteletreméltó hölgy volt, férje halála után sok évig élt özvegységben egészen haláláig.

Ugyanezen évben a pogányok fentebb említett serege elhagyta Northumbriát, megszállták Merciát és Nottinghambe vonultak – amit brit nyelven Tiggocobanc-nak neveznek, latinul meg a „Barlangok Házának" – és itt teleltek. Vonulásukra Burhred merciai király és népének összes nemese azonnal követeket menesztett Æthelredhez, a nyugati szászok királyához, Alfred fivéréhez, s könyörögve kérték őket, jöjjenek és segítsenek nekik harcolni az említett sereggel. Kérésükre hamar megérkezett a felelet, mert a fivérek, ígéretük szerint, amilyen hamar csak tudtak, összegyűjtöttek egy hatalmas sereget uradalmuk minden szegletéből, Merciába mentek és ott buzgón vágyva a csatára, Nottingham elé vonultak. A pogányok, bízva a falak védelmében, megtagadták a harcot; a keresztények pedig képtelenek voltak azt lerombolni, így aztán a merciaiak és a pogányok között béke köttetett, a két testvér, Æthelred és Alfred pedig seregükkel együtt hazatért.

Urunk megtestesülésének 869. esztendejében, amikor Alfred király huszonegy éves volt, nagy éhínség támadt és sokan meghaltak. Járvány tört ki a barmok között is. A pogányok említett serege visszalovagolt Northumbriába és Yorkba ment, ott töltötte a telet.

Urunk megtestesülésének 870. esztendejében, ami Alfred király életének huszonkettedik éve volt, az említett pogány sereg Mercián keresztül Kelet-Angliába vonult és Thetfordnál áttelelt.

Ugyanebben az évben Edmund, a kelet-angliaiak királya vad harcot folytatott ellenük, de – siralmas kimondani – a pogányok győzedelmeskedtek, Edmund elesett a csatában,[55] az ellenség pedig az egész országot hatalmába kerítette.

Szintén ebben az esztendőben Ceolnoth, Canterbury érseke a hús útjára lépett és békés körülmények között, saját városában lett örök nyugalomra helyezve.

Urunk megtestesülésének 871. esztendejében, amely Alfred király életének huszonharmadik éve volt, az utálatos emlékezetű pogány sereg távozott a keleti angoloktól és a nyugati szászok országába jött, a Reading nevű királyi városba, ami a Temze déli partján fekszik a Berkshire-nek nevezett vidéken. Az érkezésük utáni harmadik napon az earlök[56] a hadsereg nagy részével zsákmányért kutatva átvonultak a vidéken, miközben a többiek sáncot emeltek a Temze és a Kennet-folyó

közé, a királyi várostól jobb kéz felől. Æthelwulf, Berkshire earlje a nyomukba eredt embereivel és megütközött velük egy Englefield nevű helyen, amely csatában mindkét fél bátran harcolt és hosszasan helytállt. Végül az egyik pogány earlt megölték és a sereg nagy részét megsemmisítették. A maradék ennek hatására megfutamodott, s a keresztényeké lett a győzelem.

Négy nappal később Æthelred, a nyugati szászok királya és fivére, Alfred egyesítették erőiket és Readingbe vonultak, ahol érkezésükkor az erődítésen kívül talált pogányokat mind lekaszabolták. Hovatovább a pogányok még ki is rohantak a kapuk mögül, így egy hosszú és heves dulakodás vette kezdetét. Végül sajnos a keresztényeknek el kellett menekülni, a pogányok győzelmet arattak, az említett Æthelwulf earl pedig elesett.

Szerencsétlenségükön és szégyenükön bosszankodva a keresztények négy napon belül összegyűjtötték minden erejüket és újból rajtaütöttek a pogányokon egy Ashdune[57] nevű helyen, aminek neve annyit tesz, hogy „hamu-halom”. A pogányok két részre oszlottak és védelmet készítettek maguknak. Két királyuk[58] volt és számos earljük, így a sereg középső részét a két királyra, az összes többit az earlök irányítására bízták. Ezt látva, a keresztények is két részre osztották seregüket és ők is védelmet készítettek maguknak. De Alfred – ahogyan azt a jelenlévők igaz szóval elmesélték – azonnal kivonult embereivel és csatába kezdett. Æthelred király hosszú ideig a sátrában imádko-

zott, s bár hallotta a dulakodást, azt mondta, nem hagyja el azt mindaddig, míg a pap be nem fejezi dolgát, máskülönben megvonná embereitől az isteni védelmet. Így is cselekedett, s ez ténylegesen hasznosnak bizonyult a Mindenható előtt, ahogyan azt a későbbiekben majd teljesebben elmondjuk.

Mármost a keresztények úgy tervezték, hogy Æthelred király majd megtámadja embereivel a két pogány királyt, míg fivére, Alfred csapatai az earlökkel bocsátkoznak harcba. Miután a dolgokat ilyen módon elintézték, és a király hosszú ideig félrevonult imádkozni, a pogányok gyorsan megkezdték a harcot. Ekkor Alfred, kinek alárendelt hatalma volt csupán, nem tudta tovább tartani az ellenséget, csak ha visszavonul vagy rajtuk üt anélkül, hogy megvárná testvérét. Végül bátran az ellenségnek vezette csapatait aszerint, ahogyan azt korábban megbeszélték; de testvérét mégsem várta meg, mivel ő is az isteni sugallatra hagyatkozott: embereit szoros falanxban állította fel, és ilyen formációban vonultak ki egyszerre az ellenségre.

Ezen a ponton most azokhoz szólnék, akiknek nincs tudomása arról, hogy a harcmező nem kedvezett egyformán mindkét félnek: a pogányok a magaslatokat foglalták el, így a keresztényeknek alulról kellett indítaniuk a támadást. Volt ott egy magányos, satnya növésű galagonyabokor, amit saját szememmel is láttam. Ekörül a bokor körül csaptak össze hangosan ordítva az ellenséges seregek: az egyik azért harcolva, hogy gonoszságának határait kiterjeszthesse, a másik azért, hogy

kedveseiért, országáért és saját életéért küzdjön. A két sereg hosszasan és bátran harcolt, de végül a pogányok az isteni ítélet miatt nem tudták tovább állni a keresztények támadását: seregük nagy részét elvesztették, dicstelenül menekülőre fogták. Egyik királyuk és öt earljük elesett, velük sok ezer pogány, de a másik oldalon sok ezer keresztény is elhullott. Tetemeik beborították a teljes ashdune-i mezőt.

Ebben a csatában esett el Bagsac király, az idősebb és a fiatalabb Sidrac earl, Osbern earl, Frene earl és Harald earl. Az egész pogány sereg menekülni kezdett, s ez tartott egész éjjel és még a következő napon is, egészen addig, amíg el nem érték az erődítést, amiből kirajzottak. A keresztények egészen sötétedésig követték őket és levágták, akit értek.

Tizennégy nap elteltével Æthelred király és testvére, Alfred újból összegyűjtötték erőiket és Basingig vonultak, hogy ott megütközzenek a pogányokkal. Az ellenség összeverődött minden általuk megszállt szegletből és hosszas küzdelem után győzelmet aratott. Az ütközetet követően újabb hadsereg érkezett a tengeren túlról, ami csatlakozott hozzájuk.

Ugyanezen évben húsvét napján az említett Æthelred király, aki bátran, dicsőségesen és jó hírrel öt évig kormányozta a királyságot megannyi megpróbáltatás közepette, a hús útjára lépett. Wimborne templomában lett eltemetve, ahol várja az Úr eljövetelét és az igazakkal való feltámadást.

Még ugyanezen év folyamán az említett Alfred, aki mindezidáig, míg bátyjai éltek, másodrangú volt, most Isten kegyelméből – az egész nép ujjongásától övezve – átvette a királyság kormányzását. Még fentebb nevezett testvére életében is mindig méltó módon cselekedett és járt el mindenben, királlyá tétele után pedig még inkább így tett, mivel mind bölcsességben, mind más tulajdonságaiban felülmúlta minden testvérét. Jobban kedvelte a harcot és minden háborújában győzedelmeskedett. Egy hónapja uralkodott még csak – majdhogynem akarata ellenére, mondván, nem képes egyedül elviselni a pogányok sokaságát és azok kegyetlenkedéseit, miközben már fivérei életében is eltűrte a sok bajt –, amikor kevés emberrel, nagyon egyenlőtlen körülmények között csatát kellett vívnia a pogányok serege ellen egy Wilton nevű dombnál a Wily-folyó déli partján, amely folyóról az egész térséget elnevezték. A hosszú és elkeseredett összecsapás után a pogányok – látván a veszélyt, amibe kerültek – nem tudták többé állni ellenfeleik támadását, hátat fordítottak és menekülni kezdtek. De jaj! Gyalázat mondani, rászedték túl vakmerő üldözőiket és újból összegyűjtve erőiket, győzelmet arattak. Ne lepjen meg senkit az, ami a keresztényekkel történt, hiszen kevés emberük volt és a szászokat az is kifárasztotta, hogy egy év alatt nyolc csatát kellett vívniuk a pogányok ellen, amelyben megöltek egy királyt, kilenc herceget, megszámlálhatatlan katonát. Ezek mellé jön a végeláthatatlan számú, éjjel-

nappal tartó kisebb csatározás, melyek az említett Alfred királyt, embereit és szolgáit állandóan lekötötték, hiszen egyszer sem kötöttek fegyverszünetet. Csak az Isten tudja, pontosan hány ezer pogány esett el a rengeteg kisebb összecsapásban azokon túl, akik az említett nyolc csatában vesztették életüket. Ebben az évben a szászok békét kötöttek a pogányokkal azok távozásának fejében, amit meg is tettek.

Urunk megtestesülésének 872. esztendejében és Alfred király életének huszonnegyedik évében az említett pogányok Londonba mentek és ott töltötték a telet. A merciaiak békét kötöttek velük.

Urunk megtestesülésének 873. esztendejében és Alfred király életének huszonötödik évében a fentebb említett sereg elhagyta Londont és a northumbriaiak országába ment, ahol Lindsey vidékén töltötte a telet. A merciaiak újból egyezséget kötöttek velük.

Urunk megtestesülésének 874. esztendejében és Alfred király életének huszonhatodik évében a gyakran emlegetett sereg elhagyta Lindseyt és Merciába vonult, Reptonnál teleltek át. Akarata ellenére arra kényszerítették Burhredet, Mercia királyát, hogy uralkodásának huszonkettedik évében távozzon posztjáról és menjen a tengeren túlra, Rómába. Odaérkezése után már nem élt sokat, ott halt meg és ott temették el nagy tisztes-

ségben a szászok kollégiumában Szűz Mária templomában, és ott várja az Úr eljövetelét és az igazakkal való feltámadást. Elűzése után a pogányok alávetették egész Mercia királyságát, és egy szánalmas egyezség révén egy bizonyos Ceolwulf[59] nevű bolond őrizetére bízták, aki a király egyik ministere volt. Az volt a feltételük, hogy meg kell azt őriznie számukra, akármikor is akarják viszszakapni, és ő, hogy garantálja az egyezséget, túszokat adott nekik és megesküdött, hogy soha nem tesz akaratuk ellenére semmit, de minden tiszteletet megadva engedelmes lesz velük szemben.

Urunk megtestesülésének 875. esztendejében, amely Alfred király életének huszonhetedik éve volt, a nevezett hadsereg elhagyta Reptont és két részre oszlott: az egyik fele Halfdene[60] vezetésével Northumbriába ment és ott telelt a Tyne-folyó közelében. Alávetették egész Northumbriát, valamint feldúlták a piktek[61] és a strath-clydensiaiak[62] földjeit. A másik sereg Gothrun, Oskytel és Anwiund vezetésével egy Grantabridge[63] nevű helyre ment és ott töltötte a telet.

Ugyanezen esztendőben Alfred király csatát vívott a tengeren a pogányok hat hajójával: egyet elfoglalt, a többi elmenekült.

Urunk megtestesülésének 876. esztendejében és Alfred király életének huszonnyolcadik évében a pogányok említett serege egy éjjel elhagyta Grantanabridge-t és a Wareham nevű városba ment.

Itt található a Fraun-[64] és a Trent-folyók közötti területen – amit brit nyelven Drungueis-nek, szászul meg Thornsæta-nak[65] neveznek – a szentéletű szüzek kolostora. Ez a környék legbiztonságosabb helye, mivel a természeti adottságok miatt csak nyugat felől lehet megközelíteni, csak erről az oldalról volt kitéve veszélynek. Ezzel a sereggel Alfred király ünnepélyesen békét kötött, hogy elhagyják a királyság területét és késlekedés nélkül túszokat is adnak, annyit, amennyit ő kér. Erre meg is esküdtek egy keresztény ereklye felett, s ezzel Alfred király tiszteletben a szentség utáni másodikká vált, a pogányok pedig gyorsan elhagyták a királyságot. De nem hagytak ám fel szokásos árulásukkal: a túszokkal és az esküjükkel mit sem törődve megszegték az egyezséget, egy éjjel kirohantak, a királyt körülvevő összes lovast lemészárolták, majd Devonba mentek egy helyre, amit szászul Exancæsternek,[66] brit nyelven Cair-wisc-nek, latinul meg Ex városának neveznek, s ami a Wisc-folyó keleti partján fekszik. Hirtelen támadásukat tovább folytatták a déli tenger[67] irányában, ami elválasztja Britanniát Galliától. Itt töltötték a telet.

Ugyanezen esztendőben Halfdene, a másik sereg királya felosztotta maga és emberei között egész Northumbria királyságát és itt telepedett le seregével. Még ugyanebben az évben Rollo[68] és követői betörtek Normandiába.[69]

Urunk megtestesülésének 877. esztendejében az ősz közeledtével a pogányok egy része Exeter-

ben telepedett le, a másik része meg Merciába vonult fosztogatni. Eme barbár horda létszáma napról-napra nőtt, így ha egy csatában harmincezret megöltek közülük, mások vették át a helyüket és megduplázták számukat.[70] Ekkor Alfred király elrendelte a sajkák és hosszú hajók építését szerte a királyságban, hogy ha jönnek, a tengeren ütközhessen meg az ellenséggel. Ezek fedélzetére tengerészeket rakott és elrendelte számukra, hogy örökké figyeljék a vizeket. Eközben ő maga Exeterbe ment, ahol a pogányok teleltek, és a falak közé zárva őket, ostrom alá vette a várost. Tengerészei számára elrendelte, hogy vágják el őket a tengerről jövő utánpótlástól. Az ellenség állig felfegyverzett harcosokkal megrakott száz és húsz hajóból álló flottával támadt rájuk, mert meg akarták segíteni honfitársaikat. Amint a király emberei megtudták, hogy nyakukon a pogány ellenség, fegyvert ragadtak és bátran támadtak a barbár hordára, bár azok – akik már egy hónapja hánykódtak a tengeren és majdnem hajótörést szenvedtek a tajtékzó hullámok között – hiába harcoltak ellenük, csapataikat azonnal megverték, hajóik elsüllyedtek, harcosaik a tengerbe fúltak. Ez a Suanewic[71] nevű helyen esett meg.

Szintén ebben az évben a pogányok serege részben lóháton, részben hajón elhagyta Warehamet és Suanewicbe érkezett, ahol a száhúsz hajójuk elveszett; és Alfred király szárazföldi seregüket egészen Exeterig üldözte, ahol egyezséget kötött velük és a felajánlott túszokat átvette.

Ugyanezen évnek augusztus hónapjában a sereg Merciába vonult és az ország egyik részét a gyengeelméjű Ceolwulfnak, a király ministerei egyikének adta, a másik részét meg felosztották maguk között.[72]

Urunk megtestesülésének 878. esztendejében, ami Alfred király életének harmincadik éve volt, a fent említett sereg elhagyta Exetert és Chippenhambe vonult, egy királyi faluba, amely Wiltshire nyugati részén helyezkedik el, a brit nyelven Avonnak nevezett folyó keleti partján. Itt töltötték a telet és az itteni lakosság nagy részét fegyverrel – vagy azért, mert azok ott jobb megélhetést reméltek – a tengeren túlra űzték. Ezt a területet teljesen az uralmuk alá hajtották.

Ekkoriban a sokszor emlegetett Alfred, a nyugati szászok királya kevés nemes, pár katona és közember társaságában a somerseti erdőségben tengette nyugtalan életét nagy szomorúságban, mivel nem volt meg semmije, amit szükségletei megkívántak, kivéve csak azt a pár dolgot, amit a gyakori rajtaütések során nyíltan vagy lopva zsákmányolni tudott a pogányoktól vagy a pogányok uralma alatt álló keresztényektől.[73] Ahogyan azt Szent Neot életrajzában[74] olvashatjuk, egy gulyás házában lakott.

De történt egy bizonyos napon, hogy egy vidéki asszony, a gulyás felesége éppen cipókat készült sütni, miközben a király a helyiség közepén ülve épp íjával, vesszőivel és más harci szerszámaival

babrált. Amikor a szerencsétlen asszony meglátta, hogy a cipók odaégnek a tűzön, gyorsan odarohant és kivette azokat, majd alaposan megszidta a királyt, mondván:

„Ca'sn thee mind the ke-aks, man, an doossen zee 'em burn!
I'm boun thee's eat 'em vast enough az zoom az 'tiz the turn."[75]

Az ügyetlen asszony nem is sejtette, hogy ez a férfi Alfred király volt, aki annyi ütközetben harcolt a pogányok ellen és oly sok győzelmet aratott már felettük.

Ugyanakkor a Mindenható nem csak győzelmet adott a dicső királynak ellenségei felett, hanem azt is hagyta, hogy azok zaklassák őt, és a szerencsétlenségek sorozatában a legmélyebbre jusson, és bánkódjon követői rossz sorsán, de így végül megtanulhatja, hogy egy Ura van mindeneknek, aki előtt mindenki térde megrogy, és akinek kezében van a királyok szíve, aki letaszítja trónjukról a méltóságosakat és felmagasztalja a szegényeket, aki szenvedésre ítéli szolgáit, és amikor azok gazdagságuk csúcsára érnek, a szerencsétlenség pálcájával érinti meg őket, hogy ínséges helyzetükben ne kételkedjenek majd Isten irgalmában és gazdagságukban ne kérkedjenek dicsőségükkel, hanem tudják, hogy a világon minden, amit ők birtokolnak, kihez is tartozik igazából.

Azt hihetnénk, a balsorsot az hozta a király fejére, hogy uralkodása kezdetén, az ifjonti érzületek hatására nem hallgatta meg a kéréseket, amelyeket alattvalói intéztek hozzá, mikor segítségére szorultak; vagy mikor nyomoruk enyhítését kérték tőle elnyomóikkal szemben. Ekkor ő elutasította őket és nem figyelt kéréseikre. Sok bosszúságot okozott ez annak idején Szent Neotnak, aki ismerőse volt és jóslatképpen gyakran megmondta neki előre, hogy nagy nyomorúságot fog elszenvedni különc természete miatt. De Alfred nem figyelt fel Isten szolgájának feddésére, sem igaz jóslataira. Ezért az igaz és igazságos Bíró - tudván, hogy az emberi bűnöket így is, úgy is jóvá kell tenni vagy ezen a világon, vagy a túlvilágon - elrendelte, hogy bűnei nem maradhatnak megtorlatlanul ezen a világon, hogy így majd megkegyelmezhessen neki a túlvilágon. Ezen okból aztán az említett Alfred király gyakorta került nagy bajba, mikor egyik szolgája sem tudta, hol volt vagy mi történt vele.

Ugyanebben az évben Hingwar[76] és Halfdene testvére[77] huszonhárom hajóval, sok keresztény lemészárlása után Demetia[78] országába távozott és ott töltötte a telet. Onnan Devonba mentek tovább, ahol tizenkétszer száz társukkal egyetemben találkoztak szörnyű végzetükkel: a király szolgálói vágták le őket éppen gaztetteik elkövetése közben Cynuit[79] vára előtt, ahová a király számos híve és alattvalója menekült. A pogányok látták, hogy a várbéliek még nincsenek felkészülve és nincs

utánpótlásuk, csakhogy a falak erősek voltak, ezért aztán úgy határoztak, nem támadják meg, mert bevehetetlen és a keleti kivételével minden oldaláról biztosított. Ennek ellenére ostromgyűrűt vontak köré, gondolván, hogy a bennlévők hamarosan megadják magukat az éhség vagy a vízhiány miatt, a vár közelében nem lévén semmilyen forrás. De a dolgok nem úgy sültek el, ahogyan a pogányok gondolták, mert a keresztények, mielőtt bárminek is a szükségét látták volna, mennyei sugallat hatására jobbnak ítélték a győzelmet vagy halált. Így aztán hajnalban váratlanul rátámadtak a pogányokra és sokukat levágták, köztük királyukat is; csak kevés túlélő tudott a hajókra menekülni. A keresztények nagy zsákmányt szereztek, többek között a Raven[80] nevű harci lobogót, melyről úgy tartották, Hingwar és Hubba három nővére, Lodobroch lányai szőtték meg egyetlen nap alatt. Azt is mondták, hogy amely csatában eme zászló járt elől, és amelyben a győzelem biztosnak ígérkezett, akkor egy igazi holló jelent meg röpülve a zászló közepén; ám ha vereségre ítéltettek, akkor mozdulatlanul lógott alá. Ez a csoda gyakran bizonyosságot nyert.

Szintén ebben az esztendőben, húsvét után Alfred király pár követőjével együtt egy erősséget épített magának az Athelney nevű helyen, hogy innen törhessen ki embereivel és a somerseti nemesekkel a pogányokra. A húsvét utáni hetedik héten Egbert sziklájához lovagolt, ami a Selwood nevű erdő keleti részén van, aminek neve latinul

Silva Magnát, nagy erdőt jelent, de brit nyelven Coit-mawrnak hívják. Itt találkozott Somerset és a szomszédos Wiltshire és Hampshire népével, akik a pogányoktól való félelmükben még nem menekültek a tengeren túlra.[81] Amikor azok látták, hogy a király még oly sok megpróbáltatás után is életben van, érdemei szerint fogadták nagy örömmel és ünnepséggel, majd ott táboroztak egy éjszakára. Következő reggel a király tábort bontott és Okleybe ment, ott töltött egy éjszakát. Következő reggel Edingtonba vonultak, ahol bátran és hosszasan harcolt a pogányok összevont serege ellen, akiket isteni segítséggel legyőzött és nagy mészárlást rendezett soraikban: a túlélőket erődjükig űzte vissza. Az erődön kívül talált embereket mind levágta és az összes náluk talált zsákmányt elszállíttatta. Az erősséget ostrom alá vette, majd tizennégy nap elteltével a pogányok az éhségtől, hidegtől, félelemtől, kétségbeeséstől hajtva békét kértek annak fejében, hogy annyi túszt adnak a királynak, amennyit csak kér, viszont neki egyet sem kell adnia. Még soha, senkivel nem kötöttek ilyen egyezséget. Ezt látván, a király megkegyelmezett nekik, fogadta a kért túszokat, majd a pogányok ígéretet tettek, hogy azonnal elhagyják a királyság területét, királyuk, Guthrum pedig megfogadta, hogy Alfred király kezei alatt megkeresztelkedik és felveszi a kereszténységet. Ő és emberei minden ígéretüket teljesítették. Hét héttel később Guthrum, a pogányok királya a seregéből választott harminc emberrel Alfred elé járult egy Aller ne-

vű helyen, Athelney közelében, ahol Alfred király a keresztfiává fogadta, kiemelte a szent keresztelőmedencéből, majd a nyolcadik napon a Wedmore nevű királyi faluban a szent kenetet is feladták neki. Megkeresztelése után tizenkét éjszakáig volt még a király társaságában, aki nemeseivel együtt sok szép házat adományozott neki.

Urunk megtestesülésének 879. esztendejében, ami Alfred király életének harmincegyedik éve volt, az említett pogányok ígéretük szerint elhagyták Chippenhamet és Cirencesterbe mentek, amit brit nyelven Cair Corinak hívnak és a wiccii-vidék[82] déli részén helyezkedik el. Itt maradtak egy évig.

Szintén ebben az évben a pogányok nagy flottája idegen földekről a Temze-folyóhoz hajózott és csatlakozott a már az országban lévő sereghez. A Temzétől nem messze, Fulhamnél teleltek át.

Még mindig ugyanezen esztendőben egyszer, a nappal harmadik és az este első órája között, de inkább a harmadik órához közelebb, napfogyatkozás történt.

Urunk megtestesülésének 880. esztendejében, ami Alfred király életének harminckettedik éve volt, a pogányok nevezett serege elhagyta Cirencestert és a kelet-angliaiakhoz ment, ahol felosztották a királyságot és elkezdtek letelepülni.

Ugyanezen évben a pogányok azon serege, ami Fulhamnél telelt át, elhagyta Britannia szigetét

és a tengeren túlra, Franciahon keleti részére hajózott, ahol egy Gent nevű helyen maradt egy teljes esztendőre.

Urunk megtestesülésének 881. esztendejében, amely Alfred király életének harmincharmadik éve volt, az említett sereg beljebb vonult Franciaország területén. A franciák harcoltak ugyan ellenük, de a pogányoknak sikerült lovakat szerezni, így lovas sereggé lettek.

Urunk megtestesülésének 882. esztendejében, ami Alfred király életének harmincnegyedik éve volt, a nevezett sereg hajóival a Mese[83] nevű folyón felvitorlázott az ország közepe felé és ebben az évben ott töltötték a telet.

Ugyanezen esztendőben Alfred, az angolszászok királya csatát vívott a tengeren a pogányok flottájával,[84] amelyből két hajót – megölve a fedélzeten lévőket – elfoglalt, két másik hajó parancsnoka azok teljes legénységével együtt pedig sebeiktől megnyomorítva letette a fegyvert és behódolt a királynak.

Urunk megtestesülésének 883. esztendejében, ami Alfred király életének harmincötödik éve volt, az említett pogány sereg felhajózott a Scald-folyón[85] a cundoht-i[86] apácakolostorig, és ott maradt egy évig.

Urunk megtestesülésének 884. esztendejében, ami Alfred király életének harminchatodik éve volt, az említett pogány sereg két részre oszlott, egyik részük Kelet-Franciaországba ment, másik részük meg Britanniába jött: Kentben szálltak partra, ahol megostromolták a szász nyelven Rochesternek nevezett várost, ami a Medway-folyó keleti partján fekszik. A város kapui előtt a pogányok gyorsan egy másik várat építettek, de a várost bevenni még nem tudták, mert annak lakói bátran tartották magukat, amíg Alfred király a segítségükre nem sietett. Ekkor a király érkezésének hírére a pogányok elhagyták várukat, és lovaikat, amiket Franciaországból hoztak magukkal és foglyaik nagy részét is a várban hagyták, ők maguk meg a hajóikra menekültek. A szászok rögtön a hátrahagyott foglyok és a lovak birtokába jutottak. A pogányok nagy szükségtől hajtva a nyár folyamán visszatértek Franciaországba.

Ugyanebben az évben Alfred, az angolszászok királya kihajózott katonákkal megrakott flottájával Kentből és a portyázás kedvéért a kelet-angliaiak országába ment.[87] Amikor megérkeztek a Stour-folyó torkolatába, azonnal szembetalálkoztak a pogányok harminc hajójával: csatába kezdtek, heves küzdelem bontakozott ki, amelyben bátor ellenállásuk ellenére az összes pogányt megölték és összes hajójukat és pénzüket megszerezték. Ezt követően, amíg a királyi flotta pihent, a pogányok, akik Kelet-Angliában éltek, összegyűltek hajóikra és ugyanezen folyó torkolatánál szem-

bementek a királyi flottával. A tengeri ütközetben a pogányok győzelmet arattak.

Ugyanezen esztendőben Karlomann,[88] a nyugati frankok királya, mialatt vadkanra vadászott, szerencsétlen módon életét vesztette, amikor egy hatalmas testű állat szörnyű sebet ejtett rajta agyarával. Fivére, Lajos,[89] aki szintén a frankok királya volt, egy évvel korábban halt meg. Ezen két testvér annak a frank királynak, Lajosnak[90] a fiai voltak, aki a napfogyatkozás évében halt meg, s akinek lánya, Judit – apja kívánsága szerint – hozzáment Æthelwulfhoz, a nyugati szászok királyához.[91]

Szintén ebben az évben pogányok nagy serege Germániából az ősi szászok földjére ment, melyet szász nyelven Ealdseaxumnak[92] neveznek. Ellenük a nevezett szászok és frízek[93] összevonták erőiket, és az év folyamán kétszer is megütköztek velük. Isten irgalmas segedelmével mindkét küzdelemben a keresztények győzedelmeskedtek.

Ugyanezen évben Károly, az almainok királya[94] egyetemleges beleegyezéssel elfoglalt a Tirrén-tengertől az ősi szászok földjéig és gallok területe által közrefogott öbölig[95] mindent, kivéve Armorica, azaz Bretagne királyságát.[96] Ez a Károly Lajos[97] király fia volt, aki annak a Károly frank királynak volt a testvére, aki Judit királynét Alfred apjának adta feleségül. Ez a két fivér Lajos[98] fia volt, aki a régvolt, bölcs Nagy Károlynak, Pipin fiának fia.

Szintén ebben az esztendőben a szent emlékezetű Márton pápa[99] a hús útjára lépett. Ő volt az,

aki Alfred iránti megbecsülésében és az ő kérésére felszabadította római kollégiumukat minden adó és kötelezettség alól. Ezen alkalom kapcsán sok ajándékot is küldött, amelyek között volt egy nem is kis darab azon szent és tiszteletreméltó keresztből, amelyen a mi urunk Jézus Krisztust megfeszítették az emberiség megváltásáért.

Még mindig ebben az évben a Kelet-Angliában lakozó pogányok serege álnok módon megszegte az Alfred királlyal kötött békét.

De hogy visszatérjek oda, ahonnan elkanyarodtam, vagyis hogy ne vétsem el a nyugalom kikötőjét, ahová hajóm tart, hát legjobb tudomásom szerint elkezdek beszélni uramnak, Alfrednek, az angolszászok királyának életéről, személyéről és életviteléről, miután feleségül vette a fentebb említett, tisztelt merciai hölgyet; és Isten áldásával tudomásotokra adom azt röviden, ahogyan ígértem, mert nem akarom megsérteni olvasóim pompás elméjét minden új esemény kapcsán felesleges szószaporítással.

Menyegzőjüket tisztes ünnepséggel ülték meg Merciában a mindkét nembeli sokaság közepette, a lakomák éjjel-nappal szüntelenül követték egymást. De ekkor hirtelen, mindenki szeme láttára elviselhetetlen fájdalom nyilallt a királyba, aminek oka még mindig rejtély az orvosoknak, és sem akkor a jelenlevők közül, sem napjainkban az őt megvizsgálók közül senki sem képes megmondani, mi lehet a baja. És sajnos, ami a legrosszabb,

oly sokáig hordozta ezt a kórt magában, huszadik évétől a negyvenedikig, vagy még annál is tovább, sok-sok éven keresztül, hogy egyre több és több panasza van. Sokan úgy gondolták, hogy ez a körülötte levő emberek bűvölete és varázslata volt; mások szerint ez az Ördög rontása, aki mindig féltékeny minden jóra; megint mások a láz egy szokatlan fajtájára gyanakodtak. Ez a komoly baja gyermekkora óta megvan, de egyszer - az isteni gondviselés rendelte úgy -, mikor egy vadászaton volt Cornwallban, letért az útról, hogy imádkozzon egy kis kápolnában, amiben Szent Guerir teste nyugszik és most már Szent Neot is ott alusz-sza örök álmát - mivel Alfred király már fiatal kora óta állandóan gyakori látogató volt a szent helyeken az ima és az adakozás kedvéért. A magányos áhítat közben térdre borult, és egy kis időt így benn töltött esedezve Isten kegyelméért, hogy végtelen irgalmában váltsa meg eme betegség gyötrelmétől, s inkább szenvedjen el másokat, kisebbeket, csak azok meg ne látszódjanak rajta, nehogy miattuk megvetés tárgyává váljon, vagy kevésbé lehessen az emberiség hasznára. Ugyanis roppantmód rettegett a leprától és a vakságtól, vagy bármilyen más olyan kórságtól, amely ha kifejti hatását, az embereket hasztalanná vagy szánalomra méltóvá teszi. Amikor befejezte imáját, folytatta tovább utazását, és nem sokkal később már érezte is magában, hogy Isten keze kérése szerint, áhítatos és jámbor imáinak és a Mindenható Istenhez való könyörgéseinek eredményeként

meggyógyította, a betegséget gyökerestől kitépte, holott ezek a tünetek már gyerekkora óta kínozták. Ha megengedtetik nekem, az események sorával szemben haladva, röviden elbeszélem ifjúkorának buzgó istenfélelmét, mi akkor volt szokása, mielőtt megházasodott volna. Azt kívánta ugyanis, hogy Isten parancsolatainak betartásával elméje megerősödjön, lévén úgy érezte, nehezen tud tartózkodni egyre elhatalmasodó nemi vágyain; és mivel félte Isten haragját, ha valami az ellen valót tett, hát reggel mindig korán, kakasszóra felkelt és imádkozni ment a templomokba és a szentek ereklyéihez. Ott térdre rogyott és imádkozott, hogy irgalmában Isten még jobban erősítse meg elméjét az Ő szolgálatában azzal, hogy oly betegségeket terhel rá, melyeket ugyan még elbír, de bolonddá vagy világi dolgaiban megvetendővé nem teszik. És mivel oly gyakran imádkozott oly nagy esendőséggel ezért, némi idő múlva a Gondviselés teljesítette kérését és megverte őt a fent említett betegséggel, amelyet hosszasan és fájdalmasan viselt annyi éven keresztül, már majdnem teljes kétségbeeséssel; míg imáival teljesen meg nem szabadult tőle. De sajnos jött más helyette, ahogyan már mondtuk: pont esküvőjekor, s ez folyamatosan kínozta őt éjjel és nappal huszadiktól negyvenedik évéig. De ha valaha Isten kegyelméből felépül eme gyengeségből akár egyetlen napra vagy éjszakára is, a szörnyű betegségtől való félelem soha nem hagyja el, hiszen, ahogyan ő gondolja, az alkalmatlanná teheti minden hivatalra, legyen az emberi vagy isteni.

Fentebb már említett feleségétől született fiai és lányai a következők voltak: a legidősebb gyermek Æthelfled volt, őutána következett Edward, majd Æthelgiva, Æthelswitha és Æthelwerd. Azok közül, akik csecsemőkorukban meghaltak, az egyiket Edmundnak hívták. Amikor Æthelfled házasulandó korba ért, hozzáadták Æthelredhez, Mercia earljéhez;[100] Æthelgivát Istennek ajánlották és úgy rendelték, hogy a kolostori élet szabályai szerint éljen. A fiatalabb fiú, Æthelwerd – talán egy isteni sugallatnak és a király csodálatraméltó gondosságának köszönhetően – iskolák gondjaira lett bízva, ahol az ország majd' összes nemesének gyerekeivel, de még nem nemesi ifjakkal is együtt, tanárai szorgalmas gondoskodása alatt nevelkedett.[101] Az iskolában két nyelven, tudniillik latinul és szászul olvasták a könyveket. Írni is megtanultak, így mielőtt elérték volna azt a kort, hogy komolyabb dolgoknak szenteljék magukat, mint például a vadászat, vagy más, nemesekhez illő időtöltés, a szabad művészetekben már kitanultak és kiokosítottak lettek. Edward és Æthelswitha a királyi udvarban nőttek fel, nevelőiktől és dajkáiktól nagy odafigyelésben részesültek és részesülnek mind a mai napig: nagy szeretet övezi őket, ahogyan ők is – apjuk akarata szerint – nagy szeretetet és nyájasságot mutatnak mindenki felé, legyen az helybéli vagy idegen. Az életre felkészítő és egyéb, nemesi gyermekekhez illő tudnivalójuk elsajátítása mellett – még ha a szabad művészeteket nem is ismerik -, nem időznek tétlenség-

ben vagy értelmetlen foglalatosságok közepette, mivel figyelmesen tanulják a zsoltárokat és szász nyelvű könyveket, különösen a szász verseket tartalmazót, és idejüket állandóan könyvek társaságában töltik.

Mindeközben a király – folytonos háborúi, az élet nyűgjei, a pogányok inváziója és testének mindennapos gyengesége mellett is – folytatta a kormányzást és sokszor vadászott; továbbra is gyakorolta különböző szenvedélyeit, mint: az aranyművesek és mindenféle mesteremberek, solymászok és agarászok tanítása; saját mechanikus találmányaival – az ősöket túlszárnyalón – szebbnél szebb házak építése; a szász nyelvű könyvek és főleg – teljes szívéből – a szász versek szavalása, és azok megtanítása másoknak. Ő maga sosem állt el a tanulástól, mindig a legnagyobb szorgalommal, legjobb képességei szerint vetette bele magát. Állandóan jelen volt a miséken és a napi vallási szolgálatokon, buzgó volt zsoltáréneklésben és imádságban, nappal csakúgy, mint az éjszaka óráiban. Mint már korábban elmondtuk, gyakran ment imádkozni az éj leple alatt titokban a templomba úgy, hogy udvartartása mit sem tudott arról; sokszor adott alamizsnát és különféle adományokat helybelieknek és külföldieknek egyaránt; nyájas és alázatos volt mindenkivel; soha nem szűnő kíváncsisággal vizsgált meg minden ismeretlen dolgot. Sok frank, fríz, gall, pogány, brit, skót és armoricai[102] nemes és nemtelen ön-

ként vetette alá magát hatalmának, ő pedig mindjüket nemzetiségük és az általuk tett szolgálat mértéke szerint uralta, szerette, jutalmazta és gazdagította arannyal és hatalommal. Szokása volt a királynak, hogy honfitársai felolvasásában, buzgón és szerető szívvel, nagy odafigyeléssel hallgassa a szent iratokat, akár egyedül, akár, ha a helyzet úgy hozta, idegenek társaságában. Püspökeit és minden egyházfit, nemeseit és earljeit, ministereit és szolgálóit egyaránt kitűntette teljes szívéből jövő szeretetével; s ezen emberek fiai nem kevésbé voltak kedvesek számára, mint sajátjai: többek között mindenféle jó erkölcsökre oktatta őket, valamint éjjel és nappal, szüntelenül tanította számukra a betűket. De mintha nem lelt volna mindezekben vigasztalást, vagy mintha a külső és belső ügyek, vagy az éjjel-nappal érzett kínzó fájdalom arra kényszerítették volna, hogy szüntelenül arról panaszkodjon Istennek és azoknak, kiket szeretetébe fogadott, hogy a Mindenható tudatlanná tette az isteni bölcsességben és a szabad művészetekben. E tekintetben hasonló volt a jámbor, bölcs, gazdag Salamonhoz, a zsidók királyához, aki elsőként vetette meg a jelen minden dicsőségét és gazdagságát, és folyvást Isten bölcsességét kereste, de végül mindkettőre rátalált: a bölcsességre és a világi dicsőségre is, mert ahogyan írva is vagyon: *„Hanem keressétek először az Istennek országát, és annak igazságát és mind azok megadatnak néktek."*[103] De Isten, aki mindig is odafigyelt a belső gondolatokra, és aki min-

den szándék kútforrása, és a legbőkezűbb segítője annak, hogy a jó kívánságok valóra váljanak – hiszen nem is bujt embereket jószándékra, ha előtte már el nem látta őket azzal, amit igazságosan és illő módon kívántak tőle –, a király gondolataira is hatással volt, mert ahogyan írva vagyon: *„Meghallom, mit szól az Úr Isten”.*[104] Megragadott magának minden alkalmat, hogy jó ötleteihez segítőket találjon, akik támogathatják őt tudásszomja kielégítésében, hogy azáltal elérhesse céljait. Es miként a buzgó madár, mely minden reggel kiszáll szeretett fészkéből, s gyorsan vezeti röptét a lég bizonytalan ösvényein keresztül, majd leszáll a füvek, növények és cserjék sokszínű, tarka virágaira, végigpróbálván, melyik a legkényelmesebb, hogy otthonát ráépíthesse, úgy a király is állandóan a távolba szegezte tekintetét és oly dolgok után kutatott, melyekkel még saját királysága nem rendelkezett.

És ebben az időben Isten, a király jóakarata számára némi vigasztalásként, megenyhülve panaszaitól, megvilágosítására fényeket küldött Werefrith worcesteri püspök személyében, aki járatos volt az isteni iratokban, s aki a király parancsára elsőként fordította le Gergely pápa és tanítványa, Péter *Dialógus*ait latinról szász nyelvre, és helyenként tisztán és illendően magyarázva értelmet is adott nekik. Őutána jött a merciai születésű Plegmund, Canterbury érseke, egy tiszteletreméltó, bölcsességgel megáldott férfiú és az ő papjai és káplánjai, Æthelstan és Werewulf, kik szintén

tanult, merciai férfiak voltak. Négyüket Alfred király hívta Merciából, majd a nyugati szászok királyságában számos tisztséget és hatalmat adott nekik azokon túl, amit Plegmund érsek és Werefrith püspök már Merciában is birtokolt. Tanításuk és bölcsességük által a király kíváncsisága szüntelenül nőtt, de mindig ki is elégíttetett. Éjjel és nappal, és amikor csak ráérő ideje volt, hozzájuk hasonló embereket hívatott, hogy olvassanak neki könyveket, mert nem bírt meglenni azok nélkül, s bár minden könyv tudásának birtokában volt, ő maga még semmit sem értett meg belőlük, hiszen még nem tanult meg olvasni.

De a király dicséretes mohósága nem telt be ennyivel, a tengeren túlra, Galliába is küldött hírnököket, hogy tanítókat szerezzenek, innen hívta át például Grimbaldot, a papot és szerzetest, egy tiszteletreméltó férfit és jó énekest, aki az összes egyházi szabályzatban és a jó erkölcsben is járatos volt, a szent iratokban pedig a legtanultabb. Szintén innen jött János, aki ugyanúgy pap volt és szerzetes, tele energiával, és aki az irodalom tudományának minden fajtáját ismerte és sok más művészetben is képzettnek bizonyult. Ezen emberek tanításával a király tudása megnőtt, ő pedig cserébe nagy hatalommal gazdagította és tisztelte meg őket.

Ekkoriban jöttem én is Szászországba[105] Britannia legnyugatibb partjairól, sok tartományon keresztül. A szászok azon országába értem, ami

jobb kéz felől esik, szász nyelven Sussexnek hívják, s aminek lakói emez népnek[106] vannak alávetve. Itt láttam meg őt először a Dene[107] nevű királyi faluban. Kedvesen fogadott, és egy barátságos beszélgetés közepette felkért engem az ő szolgálatára és barátságát ajánlotta cserébe. Azt mondta, hogy hagyjak hátra mindent, ami az enyém volt a Severn-folyó nyugati oldalán,[108] és ígéretet tett rá, hogy kárpótol érte saját országában. Azt feleltem, hogy elővigyázatlanul és hirtelen nem ígérhetek semmit, mert nem tűnt számomra helyén valónak, hogy elhagyjam a szent helyet, ahol nevelkedtem, tanultam, a koronát elnyertem[109] és pappá szenteltettem, bármilyen világi dicsőség vagy hatalom érdekében, hacsak arra rá nem kényszerítenek. Erre azt mondta: „Ha nem is járulsz hozzá teljesen, akkor legalább részben hadd vegyem igénybe szolgálatod: az év hat hónapját töltsd itt velem, a másik hatot meg Britanniában." Erre azt feleltem: „Még ezt sem ígérhetem meg könnyedén vagy elhamarkodottan anélkül, hogy barátaim tanácsát ki ne kérném róla." Ennek ellenére, amikor láttam, hogy mennyire sóvárog a szolgálatomra – bár nem tudtam, miért –, megígértem neki, ha lesz rá elegendő szabad időm, hat hónap múlva visszatérek hozzá egy olyan válasszal, ami neki éppúgy elfogadható, mint amennyire előnyös nekem és az enyéimnek. Ezzel a válasszal megelégedett; majd biztosítottam, hogy visszatérek egy adott napon. A negyedik nála töltött nap után lóháton visszatértem saját országomba.

Indulásunk után nem sokkal Winchester városában magas lázam lett: tizenkét hónapig és egy hétig feküdtem itt betegen éjjel s nappal, a gyógyulás reménye nélkül. Ezért a kijelölt időben nem tudtam ígéretemet betartva meglátogatni őt, mire ő követet küldött utazásom megsürgetésére és késlekedésem okának megtudására. Mivel nem tudtam hozzá ellovagolni, egy hírvivőt küldtem, hogy mesélje el neki késlekedésem okát, és hogy biztosítsa felőle, amint felépülök gyengeségemből, teljesítem fogadalmamat. Panaszaim megszűntek, és minden barátom tanácsával és hozzájárulásával – a szent hely és a benne lakók jó híre érdekében – a királynak tett ígéretem szerint cselekedtem: a szolgálatába léptem azzal a feltétellel, hogy egy évben hat hónapot vele maradok, vagy egyszerre, ha lehetséges, vagy hármat Britanniában és hármat Szászországban, és így gazdagítom őt a St. David rendház mindenféle tudásával. Barátaim úgy vélték, talán kevesebb bántalmat és sérelmet kell elviselnünk Hemeid királytól[110] – aki gyakran feldúlta a kolostort és St. David egyházmegyéjét, valamint elűzte a prelátusokat, ahogyan tette azt Novis[111] püspökkel, az én rokonommal, valamint jómagammal is – ha bármilyen módon biztosítani tudom Alfred király figyelmét és barátságát.

Ebben az időben és már sokkal korábban is, Britanniától jobbra minden ország Alfred királyhoz tartozott és tartozik mind a mai napig.[112] Hemeid királyt Demetia összes lakójával együtt Rot-

ri[113] hat fiának[114] kegyetlensége arra kényszerítette, hogy vesse magát alá a király uralmának, s ugyanígy cselekedett Ris fia Howel, Gleguising királya[115] és Mowric fiai, Brocmail és Fernmail, Gwent királyai[116] Æthelred merciai earl erőszakossága és zsarnoksága miatt.[117] Önszántukból keresték fel Alfred királyt, hogy élvezhessék kormányzását és védelmét ellenségeikkel szemben. Helised, Tendyr fia, aki Brecon királya volt,[118] Rotri fiaitól kényszerítve maga is kérte az említett király uralmát; és Rotri fia, Anarawd a testvérével együtt megszakította barátságát a northumbriaiakkal, akiktől jót nem, csak rosszat kaptak; így Alfred király elé járultak és buzgón a barátságát kérték. A király tisztelettel megvendégelte őket és fiaivá is fogadta a püspök kezeitől való konfirmációban, majd sok ajándékkal lepte meg őket. Így teljes népükkel a király alattvalóivá lettek azon feltétellel, hogy minden tiszteletet megadva engedelmeskednek a parancsának, ahogyan teszi azt Æthelred is a merciaiakkal.

Nem hiába kérték ezek a fejedelmek a király barátságát. Akik vágyakoztak világi hatalmuk megnövelésére, hatalmat szereztek; akik pedig pénzre vágytak, pénzhez jutottak; akik barátságát, vagy barátságát és pénzét is akarták, hát megkapták tőle. De ezeken túl mindenki megkapta tőle a szeretetet, az őrködést és védelmet mindenki mással szemben, persze csak ha a király és emberei meg tudták magukat is védeni.

Ezért amikor a színe elé járultam a Leonaford[119] nevű királyi faluban, ő tiszteletteljesen fogadott: nyolc hónapig maradtam vele az udvarban, amely idő alatt azon könyvekből olvastam fel neki, amelyekből kérte, vagy amelyik éppen a keze ügyébe akadt. Ugyanis ez volt az általános szokása úgy éjjel, mint nappal, hogy az elme és a test oly sok más elfoglaltsága mellett vagy magának olvasott, vagy hallgatta, ahogyan mások olvasnak. Sokszor kértem tőle engedélyt a távozásra, amit mindig megtagadott, majd mikor rávettem magam, hogy követeljem tőle, magához hívott alkonyatkor egy karácsony este és két levelet adott nekem, melyeken egy hosszú lista szerepelt mindazon dolgokról, melyek a szász nyelven Ambresbury[120] és Banwell nevezetű kolostorokban vannak; és aznap este nekem adta a két kolostort és azok vagyonát mindenestől, egy nagy értékű selyempalástot és egy termetes ember súlyát tömjénből. Ekkor azt mondta, hogy ezek csupán csekélységek, s szívesen adna ezeknél többet is. Végül aztán, ahogy telt az idő, váratlanul nekem ajándékozta Exetert annak minden, szászországi és cornwalli hozzátartozó egyházmegyéjével[121], mellé pedig naponta mindenféle ajándékokat és világi javakat számtalan mennyiségben, melyeket hosszú volna felsorolni, s csak elfárasztaná olvasóimat. De senki ne gondolja, hogy én ezen ajándékokat a saját dicsőségem, a magamnak való hízelgés, vagy a nagyobb megbecsülés kivívása végett mutattam itt be. Isten rá a tanúm, hogy eddig sem tettem így soha,

dc ez volt a legjobb módja annak, hogy a király nagylelkűségét szemléltethessem. Ekkor engedélyt adott, hogy ellovagolhassak a gazdag kolostorokba és visszatérhessek saját országomba.

Urunk megtestesülésének 886. esztendejében, ami Alfred király születésétől számítva a harmincnyolcadik év volt, a fentebbiekben oly gyakran emlegetett sereg újból elhagyta az országot és a nyugati frankok országába ment: hajóikkal a Szajnafolyón felvitorláztak Párizs városáig, ott töltötték a telet és építették ki táborukat. Egy teljes éven át ostromolták a várost, és el akartak jutni egészen a hídig, amivel az volt a céljuk, hogy azt a lakók ne használhassák, lévén a város a folyó egy kis szigetén feküdt. De Isten kegyelméből és a városlakók bátor védelmének köszönhetően nem tudtak átjutni a falakon.[121a]

Ugyanebben az évben Alfred, az angolszászok királya újjáépítette és újratelepítette London városát – mivel azt korábban felgyújtották és lakóit lemészárolták. A veje, Æthelred őrzésére bízta azt. Ekkor az összes angol és szász, akik korábban mindenfelé szétszórattak vagy a pogányok fogságában voltak, önként fordultak a királyhoz és vetették maguk uralma alá.[122]

[Szintén ebben az évben egy őrült, halálos zavargás támadt Oxfordban Grimbald és az ő tanult emberei, illetve a régi tanítók között, akik már korábban ott tartózkodtak és nem voltak hajlandóak elfogadni az új törvényeket, eljárásokat és

szabályokat, amiket az említett Grimbald vezetett be. Három évig nem volt különösebb ellentét közöttük, csak valami titkos gyűlölködés, ami később a napnál világosabban, komoly összecsapásokkal tört ki. Hogy eme konfliktust lecsillapítsa – miután tudomást szerzett a harcról Grimbald egyik követétől –, a legyőzhetetlen Alfred király Oxfordba ment és ott véget vetett a viszálykodásnak: türelmesen végighallgatta a bajos panaszokat és érveket, amelyekkel mindkét fél előhozakodott. A vita pedig a következőről szólt: a régi tanárok azt állították, hogy az irodalom oktatása már Grimbald érkezése előtt is virágzott Oxfordban – bár erre kevesebb tanár jutott, mint korábban, lévén a pogányok kegyetlensége és zsarnoksága sokakat elűzött. Ezt megkérdőjelezhetetlenül bizonyítva mutogatták a régi évkönyvek feljegyzéseit, hogy a hely szabályai és intézményei oly jámbor és tanult férfiaktól erednek, mint Szent Gildas, Melkinus, Nennius, Kentigern és mások, akik mind itt tanulták az irodalmat, és mind boldogan tudták tenni dolgukat békében és egyetértésben, és állították, hogy még Szent Germanus is eltöltött Oxfordban fél évet, mikor keresztülvonult Britannián, hogy a pelagianista eretnekség ellen prédikáljon: mindez a régi szokások és szabályok mellett történt. A király türelemmel, figyelmesen hallgatta végig mindkét oldalt, majd jámbor és üdvös intéssel figyelmeztette őket, hogy ápolják a kölcsönös szeretetet és az egyetértést. Azzal a döntéssel hagyta ott őket, hogy mindkét

fél tevékenykedjen továbbra is belátása szerint és őrizze meg saját hagyományait. Grimbald viszont nem elégedett meg ezzel, hanem azonnal a winchesteri kolostorba ment, amit akkoriban alapított frissiben Alfred király, és elrendelte, hogy az oxfordi Szent Péter templomban – amit Grimbald maga építtetett fel gondosan csiszolt kövekből – készített szarkofágját, amiben majd teste nyugodni fog, hozzák át ennek altemplomába.][123]

Urunk megtestesülésének 887. esztendejében, amely Alfred király életének harminckilencedik éve volt, a pogányok említett serege elhagyta a sértetlen Párizs városát, amivel szemben nem tudtak sikereket elérni, majd a híd alatt felhajóztak a Szajnán, amíg el nem érték a Materne-folyó[124] torkolatát, ahol letértek a Szajnáról, és amannak folyását felfelé követve, nem kis fáradtsággal egy Chézy nevű helyre értek, ami egy királyi falu. Egy évig ott táboroztak és ott töltötték a telet. A következő évben felhajóztak az Ionna-folyó[125] torkolatán, és a vidéket pusztítva ott maradtak egy évig.

Ugyanezen évben Károly, a frankok királya[126] a hús útjára lépett, hat héttel az után, hogy testvérének fia, Arnulf[127] elűzte őt a királyságából. Halála után öt király jelent meg, akik a királyságot öt részre darabolták, ám közöttük a legfőbb rang jog és érdem szerint Arnulfot illette meg, ami csak akkor vesztette volna érvényét, ha az valamely unokatestvérére rátámad. A többi négy király hűséget és engedelmességet fogadott neki, ahogyan

az illik, lévén egyikük sem atyai örökségként birtokolta saját földjeit, mint Arnulf. Így, bár öt király lépett fel Károly halála után, a birodalom mégis Arnulf kezében maradt.

A királyság ilyetén felosztása után Arnulféi lettek a Rajnától keletre eső területek, Rodulf[128] kapta a királyság belső részét, Oda[129] a nyugati részt, Beorngar[130] és Guido[131] pedig Lombardiát és a hegyekben lévő tartományokat. Ugyanakkor eme hatalmas területeket nem tartották meg békében, hanem kétszer is megütköztek egymással szabályos csatában, és gyakorta dúlták fel kölcsönösen egymás királyságait és űzték ki egymást uradalmaikból.[132]

Szintén ebben az évben, amikor a pogány sereg elhagyta Párizst és Chezy-be ment, Æthelhelm, Wiltshire earlje Rómába vitte Alfred király és a szászok adományát.

Ugyanezen évben Alfred, az angolszászok királya, kit fentebb már oly sokszor bemutattam, egyszer egy nap, isteni sugallat hatására elkezdett magától szövegeket értelmezni; de azért, hogy ezt sokkal teljesebben elmondhassam azoknak, akik még nem hallottak róla, előbb el kell mesélnem a hosszú késlekedés okát.

Egyszer egy napon mindketten a király csarnokában üldögéltünk, és szokásunk szerint mindenféle dolgokról beszélgettünk, amikor úgy esett a dolog, hogy felolvastam neki egy idézetet egy könyvből. Figyelmesen végighallgatta, majd el-

gondolkodva megszólított, és egy könyvet mutatott, amit mindig magánál hordott, s amelyben a napi imák, zsoltárok és énekek voltak feljegyezve, amiket még fiatalon olvasott; majd azt parancsolta, írjam az idézetet is abba a könyvbe. Ezt hallván és érezvén veleszületett jóakaratát és buzgó vágyát az isteni bölcsesség szavainak tanulmányozására – igaz, csak titokban, de hálát adtam a Mindenható Istennek, aki a bölcsesség ily mértéktelen szeretetét ültette a király szívébe. Csakhogy nem találtam a könyvben olyan üres helyet, ahová az idézetet írhattam volna, mivel az már tele volt írva különböző dolgokkal, s emiatt sokat késlekedtem, meg aztán azért is, hogy azzal hátha képes leszek a király ragyogó elméjét felszítani az isteni testimóniumok magasabb szintű megismerésére. Sürgetésére, hogy írjam gyorsabban, azt feleltem: „Óhajtod, hogy egy másik fóliánsra írjam az idézetet? Hiszen lehetséges, hogy találunk olyan traktatust, ami jobban elnyeri tetszésedet, s ha így lesz, örülünk majd annak, hogy kihagytuk a többit." „Jó ötlet" – mondta ő, s én boldogan siettem, hogy előkészítsek egy lapot, aminek tetejére ráírtam, amit kért, és aznap még három másik, neki tetsző idézetet is, amint azt előre sejtettem. Ezt követően, napi beszélgetéseink során mindig talált újabb neki tetsző idézeteket, így aztán a lap hamarosan betelt, mégpedig igen helyénvaló módon, mert ahogyan írva is vagyon: *„Az igaz ember csekély alapokra épít, s fokozatosan jut el a nagyobb dolgokig"*. Így aztán, mint

a szorgos méhecske, ide-oda szálldosott a tudományban, fel-alá sétálása közben kérdezgetett, amíg buzgón, szakadatlan munkával össze nem gyűjtötte az isteni iratok sok tarka virágát, amivel feltöltötte elméjének kaptárát.

Amikor az első idézet be lett másolva, azonnal buzgón olvasni és szász nyelvre fordítani kezdte, hogy így megtaníthassa azt másoknak is. Olyan volt ő, akár a boldog lator, aki a kereszten lógva felismerte az ő, vagyis minden ember Urát, és tekintetével köszöntötte Őt – máshogyan nem is tudta, hiszen mindenütt szögekkel volt átszúrva –, majd így kiáltott: *„Uram, emlékezzél meg én rólam, mikor eljössz a te országodba!”*[133] hiszen csak élete végén mélyült el a keresztény hit alapvető irataiban. Az istentől megihletett király Szent Márton mennybemenetelének napján[134] kezdte meg a Szentírás alapjainak és a mesterek által gyűjtött virágoknak tanulmányozását, majd amenynyire csak tudta, megpróbálta azt egy könyvbe foglalni – bár keverte egyiket a másikkal –, mígnem az majd' olyan terjedelmes lett, akár egy zsoltároskönyv. Ezt a könyvet az ő Enchiridionának, vagy Kézikönyvének nevezte, és ahogyan azt elmondta nekem, nem csekély vigasztalást nyert belőle.

De ahogyan azt már egy bölcs ember megírta:

„Ki éber elmével, óvatosan jár el,
Kormányozni fog majd sikerrel.”

Így aztán nekem is vigyáznom kell, hiszen az imént vontam – bár teljesen más indíttatásból – párhuzamot, vagy véltem felfedezni hasonlóságot a boldog lator és a király között; pedig a latornak gyűlöletes volt a kereszt, mivel ő szenvedett rajta. De mit is tehetett volna, ha nem tudta menteni magát vagy elszökni onnan? Vagy milyen módon javíthatott volna helyzetén, ha már szökni nem tudott? Akár akarta, akár nem, tűrnie kellett az elszenvedett fájdalmat és gyötrelmet.

Most a királyt is, bár trónon ülve, de sok szög járta át: a lelki gyötrelem szögei életének huszadik évétől egészen mostanáig, ami számára a negyvenedik.[135] Folyamatosan komoly, de ismeretlen eredetű panaszok gyötrik, s ezektől nincs egy percnyi nyugalma sem, mert vagy az általuk okozott fájdalom gyötri, vagy a jövetelüktől való félelem. Emellett még ott van az idegen népek invázióinak sora szárazon és vízen, ami folyamatosan zaklatja az ő országát, s ez szintén oka az ő szenvedésének.[136] Mit mondhatnék a pogányok ellen viselt folyamatos hadjáratairól, háborúiról és a kormányzás szakadatlan terhéről? A folyamatos követjárásokról a Tirrén-tengertől Írország legtávolabbi partjaiig? A saját szemünkkel láttuk a levelet, amit Ábelnek, Jeruzsálem pátriárkájának küldött számos ajándékkal. Mit mondhatnék a városokról és falvakról, amiket helyreállított, vagy azokról, amiket ott épített, ahol korábban még semmi sem volt? A királyi csarnokokról és termekről, amiket az ő parancsára építettek csodás műviséggel kőből és

fából? Azokról a csarnokokról, amiket királyi parancsra régi helyükről elmozdítva, új, illőbb helyen takarosan, kőből építettek újra? A fentebb sorolt gondok mellett barátai küzdelmei is háborgatták, akik maguktól nem, vagy csak kis mértékben tűrték a vesződéseket, holott az természetes velejárója az uralkodásnak. A király egyedül, Isten segedelmével erőt nyerve, úgy viselte magát, mint egy igazi kormányos: arra törekedett, hogy mindenféle jóval megrakott hajóját országa oly' régóta vágyott kikötőjének biztonságába vezesse, s bár majd minden matróza fáradt volt, ő maga hajszolta őket, nehogy elbágyadjanak vagy habozzanak az élet sokféle hulláma és örvénye között vitorlázva.

Összes püspöke, earlje, nemese, kedves ministere és elöljárója, akik Isten és a király után igazgatták a királyságot, ahogyan illik, őtőle állandó instrukciókat kaptak, de emellett tiszteletet, feddést vagy parancsot is, vagy amikor engedetlenek voltak, és az ő oly hosszú türelme elfogyott, akkor komoly megrovást. Bírálta őket élvhajhász, vulgáris és könnyelmű életmódjuk miatt, s figyelmüket mindig a királyság ügyei felé fordította. De mivel a lomhaság az emberi természet része, a király ezen figyelmeztetései vagy nem érték el céljukat, vagy ha igen, akkor túl későn, így az nem igazán volt már senkinek sem az előnyére. A várakról már nem is szólok, miknek az építését elrendelte,[137] s amiket – mivel túl későn kezdtek hoz-

zá - sosem fejeztek be, mert az ellenséges csapatok szárazon vagy vízen rajtuk ütöttek; s ahogyan az gyakran lenni szokott, a királyi rendelet megszegői akkor vezekeltek és szégyenkeztek a parancs végre nem hajtásán, amikor már túl későn volt. Beszélhetnék a késői bűnbánatról - s a Szentírás lenne a tanúm rá -, amit oly sokan gyakoroltak a rengeteg szenvedés után, amikor a számtalan ármánykodó gaztett már megtétetett. De sajnos azt kell mondanom, már hiába szomorította el vagy ébresztett bennük bűnbánatot az apák, asszonyok, gyerekek, cselédek, szolgák, szolgálólányok, bútorok és egyéb dolgok elvesztése! Mit ér már a bűnbánat akkor, mikor rokonaik meghaltak, s nem tudták megsegíteni vagy kiváltani azokat, akik fogságba estek? Amikor még arra sem voltak képesek, hogy a megszökötteket megsegítsék, hisz maguknak sem volt elég élelem? Ezért vezekeltek és bánkódtak túl későn elővigyázatlanságukon és a király parancsainak semmibevételén. Majd magasztalták a király bölcsességét és megpróbálták minden erejükkel véghezvinni azt, amit korábban megtagadtak, azaz a várak építését és más dolgokat, melyek általánosan, az egész királyság hasznára voltak.

A király szent elmélyülésben való rendíthetetlen kitartása mellett, amit sem jómódjában, sem szerencsétlenségében nem vetett meg soha, nem mehetek el szó nélkül. Mivel sok más jótette közepette - miken éjjel-nappal törte fejét - gyakran

gondolt a lélek szükségleteire is, elrendelte, hogy építsenek két új kolostort: az egyiket szerzeteseknek Athelney-ben, ami áthatolhatatlan mocsarakkal és folyókkal van körülvéve, s ahová senki sem juthat el csak hajóval, vagy a két magaslat között húzódó hídon, aminek nyugati végébe a király parancsára mesteri munkával egy erős tornyot emeltek. Tűvé kellett tennie minden zugot szerzetesek után, akik ide jönnének és letelepülnének.

Ennek oka az volt, hogy saját nemzetéből nem volt sem nemes, sem nemtelen, aki kolostori életet óhajtott volna kezdeni - kivéve a gyerekeket, akik fiatal koruk miatt sem a jót nem tudják választani, sem a rosszat elkerülni; ennek okán pedig az utóbbi években a kolostori élet szinte teljesen kipusztult az angolszász nemzet körében, ahogyan sok más nemzetnél is. El lehet azonban mondani, hogy sok kolostor maradt az országban még úgy is, hogy senki sem választotta az élet ilyenforma útját. Hogy e mögött mi állhatott, megmondani nem tudom: talán az idegenek inváziói, mik oly gyakran estek meg szárazon és vízen, vagy talán az emberek bővelkedtek annyira a javakban, hogy megvetették a kolostori életet. Mindenesetre ezért volt az, hogy Alfred királynak különféle helyekről kellett szerzeteseket gyűjtenie, hogy letelepíthesse őket.

A János nevű papot és szerzetest tette meg apátnak, aki Ószászországból származott, s vele együtt más tengerentúli papokat és dékánokat is kinevezett, akikről azonban még mindig úgy vélte, hogy

nincsenek annyian, amennyien ő szeretné, hogy legyenek. Ezért a gallok népéből is hozatott ahányat csak tudott: közülük páran még gyermekek voltak, ők itt tanulták meg, hogyan kell élni a szerzetesi létet. Én magam is láttam egy fiút, aki pogánynak született, s akit ebben a kolostorban oktattak mindenféle megkülönböztetés nélkül.

Ezen kolostorban történt egyszer valami, amit ugyan szívesen adnék át a feledésnek, de méltatlan volna, elvégre a Szentírásban is le vannak jegyezve a gonosz cselekedetei is az igazaké mellett; ahogyan a búzában is ott van a bükköny és a konkoly. A jótettek meg vannak örökítve, hogy magasztalhassák és utánozhassák azokat, s utánzóikat mindig dicsben tarthassák; s a rossz cselekedetek is elmondatnak, hogy elkerülhessék és bírálhassák azokat, utánzóikat pedig mindenféle gyalázattal, megvetéssel és megtorlással sújtsák.

Egyszer egy pap és egy dékán, akik mindketten gallok voltak, és a fentebb említett szerzetesekből ketten, az Ördögtől felbujtva és valamiféle titkos féltékenységtől övezve, titokban nagy féltékenységgel voltak apátjuk, a nevezett János iránt. Ezért aztán, akár a zsidók, rászedték és elárulták mesterüket. Történt pedig, hogy volt neki két szolgálója, akiket Galliából hozatott, s ők kitervelték azt a gonoszságot, hogy éjjel, mikor minden ember az igazak álmát alussza, felfegyverkezve a templomba mennek és – amint azt szokás – bezárják maguk után az ajtót, majd odabenn elrejtőznek.

Itt megvárják, hogy az apát egyedül betérjen a templomba, s amikor imádkozni akar és térdet hajt az oltár előtt, ők ellenségesen ránontanak és ott helyben próbálják megölni. Eztán az élettelen testet kivonszolják a templomból és ledobják egy szajha háza előtt, mintha az annak meglátogatása közben lelte volna halálát. Ez volt az ő tervük, bűnre bűn, s ahogyan írva vagyon: *az utolsó hitetés gonoszabb az elsőnél.*[128]

De az isteni irgalom, ami mindig az ártatlanok segítségére siet, nagyrészt meghiúsította a gonosz emberek gonosz tervét, s ennek köszönhetően nem úgy sült el a dolog, ahogyan ők tervezték.

A gonosz tanítók az egész ördögi fondorlatot elmondták gonosz ügynökeiknek, és amikor eljött a legalkalmasabbnak vélt éjszaka, a két orgyilkos a jövőbeni büntetlenség ígéretével elhelyezkedett a templomban az apátra várva. Az éjszaka közepén János, ahogyan szokta, imádkozni ment a templomba anélkül, hogy arról bárki is tudott volna, majd ott térdre borult az oltár előtt. Az orgyilkosok kivont kardokkal rontottak rá és komoly csapásokat mértek a testére. De ő, mivel bátor ember volt, és ahogyan mi tudjuk, oly járatos volt a fegyverek dolgában, mintha nem is az isteni hivatás követője lenne, meghallotta a gyilkosok hangját, majd mikor megpillantotta őket s mielőtt megsebezték volna, felkelt ellenük. Harcolt ellenük és hangosan azt ordította, hogy ők nem is emberek, hanem ördögök, hiszen ő már csak tudja, hogy emberfia nem vetemedne ilyen cselekedetre. Mégis

megsebesült, mielőtt bárki a segítségére siethetett volna. Szolgálói felriadtak a hangoskodásra és nagyon megrémültek az ördög szó hallatán, ahogyan azok is mindketten, akik zsidók módjára mesterük elárulására esküdtek, s azok is, akik mit sem tudtak az egészről: együtt rohantak a templomba, de az orgyilkosok még az érkezésük előtt elszöktek, félholtan otthagyva az apátot. A szerzetesek felemelték az ájult öregembert, s könnyek és sírás közepette hazavitték: az álnok szerzetesek ugyanúgy ontották könnyeiket, mint az ártatlanok. De Isten haragja nem hagyta az orgyilkosokat büntetlenül, ahogyan azokat sem, akik felbujtották őket. A bűnösöket elfogták és börtönbe vetették, ahol válogatott kínzások után értek el dicstelen végükhöz. De most térjünk vissza elbeszélésünkhöz.

Az említett Alfred király egy másik kolostort is építtetett apácák otthonául Shaftesbury keleti kapujának közelében, itt saját lányát, Æthelgivát tette meg apátnőnek. Sok más nemesi származású hölggyel ebben a rendházban élt a kolostori élet szabályai között. Ezt a két kolostort a király sok földdel gazdagította, ahogyan más személyes dolgokkal is.

Ezen dolgok átadása után, szokása szerint a király arról kezdett el tanakodni magában, hogy miként tudná még jobban kimutatni és megnövelni kegyességét. Hiszen nagy bölcsen tudta, hogy kegyességével úgy is képes lenne tenni a köz javá-

ra, hogy azzal mindenki egyformán jól járjon. Mert olvasta ám a szent iratokban, hogy az Úr tízszeresen kárpótolja majd őt, és tudta, hogy az Úr mindig megtartja az ígéretét és végül tízszeresen megjutalmazza. Ezen a példán felbuzdulva – és elődeinek hagyományát folytatni kívánva –, alázatosan és hűségesen megfogadta, hogy szolgálatai felét éjjel-nappal az Istennek ajánlja, ahogyan azon javadalmai felét is, amik évente, törvény és jog szerint a birtokába jutnak. Ezen esküt – már amennyire azt a halandó ember képes felfogni és megtartani – ő bölcsen és ügyesen mindig teljesíteni törekedett. De hogy megszokott óvatosságában elkerülhesse azt, amire az írás is figyelmeztet, miszerint: *„Ha megígérsz valamit, de nem teljesíted, vétkezel”*[139], megfontolta, miként ossza el helyesen azt, amit Istennek ajánlott; és ahogyan Salamon mondta: *„Mint a vizeknek folyásai, olyan a királynak szíve az Úrnak kezében”*[140], így bölcs előrelátással – amilyen csak az Égből jöhet – elrendelte azt, hogy hivatalnokai minden évben osszák két részre a jövedelmeket.

Amikor a felosztás megtörtént, az első részt világi használatra jegyezte elő és elrendelte, hogy annak egyharmadából fizessék meg katonáit, ministereit és az udvarában különféle szolgálatokat ellátó nemeseket. A királyi udvartartás szolgálói a legbölcsebb módon mindig három csoportba voltak sorolva: az első csapat egy hónapig végezte dolgát az udvarban éjjel és nappal, mely hónap elteltével hazatértek és a második csapat váltot-

ta őket. A második hónap elteltével ugyanígy történt: a második csoportot váltotta a harmadik, miközben azok hazatértek két hónapra, míg szolgálatukat újból igénybe nem vették. A harmadik csapat ugyanígy adta át a helyét az elsőnek, majd otthon töltött két hónapot. Így volt a királyi udvartartás állandóan három csoportba rendezve.

A fentebb említett porció első harmadát hát nekik fizették, mindegyiknek illő méltósága és egyéni feladata szerint; a második harmadot a mindenféle nemzetek fiaiból toborzott, mindenféle szerkezetek működésében járatos munkásoknak adta, aki nagy számban voltak körülötte; míg a harmadik harmadot a közeli és távoli földekről jött idegeneknek jegyezte elő, s akár kérték a pénzét, akár nem, ő csodás bőkezűséggel, boldogan adott mindegyiküknek, megbecsült érdemeik szerint, mert ahogyan az írva is vagyon: *„a jókedvű adakozót szereti az Isten”.*[141]

Ugyanakkor a számvevő kimutatásában szereplő éves jövedelem második felét, ahogyan nem sokkal korábban említettük, ő tiszta áhítattal Istennek adományozta, s azt parancsolta ministereinek, hogy azt gondosan osszák négy részre, s az első részből részesüljenek a mindenféle idegen földről színe elé járuló szegények. Ennek kapcsán azt mondta, hogy amíg azt az emberi értelem lehetővé teszi, mindig Szent Gergely pápa példáját kell követni, miszerint: *„ne adjatok sokat annak, akinek csak keveset tudtok, se keveset annak, akinek sokat; és ne adjatok annak, akinek nincs*

szüksége rá, de adjatok annak, aki szükséget lát".[142] A második részt az általa épített két kolostornak szánták és azok lakóinak, akik magukat Isten szolgálatára szentelték, mint azt már fentebb említettük. A harmadik részt azon iskolának jegyezték fel, aminek tagjait a király gondosan gyűjtötte egybe idegen földekről és saját földjeinek nemeseiből. A negyedik rész pár évig a szomszédos szászországi és merciai kolostorok használatára volt szánva, majd azokat felváltva, néhány évig a britanniai, cornwalli, galliai, armoricai, northumbriai és alkalomadtán írországi templomokra és az azokban szolgálók céljaira. Ezt egyesek már meg is kapták, mások pedig később fogják megkapni, ha a szerencse vagy a sors cserben nem hagyja a királyt.

Amikor a király elrendezte ezeket a dolgokat, eszébe jutott az írás azon mondata, miszerint: „bárki is adakozzon, annak mindig saját magával kell kezdenie", ezért aztán figyelmesen azt fontolgatta, mit ajánlhatna fel Istennek saját teste és lelke szolgálatából; ugyanis eltervezte, hogy ezekből sem szentel kevesebbet Istennek, mint világi önmagának. Ezért aztán ígéretet tett, hogy amíg halandó gyöngesége azt szükségleteiben megengedi, testi és lelki szolgálatainak felét mind éjjel, mind nappal, teljes akaratából, önként Istennek ajánlja. Csakhogy félt attól, hogy nem tudja egyenlően felosztani az órák számát az éjjeli sötétség miatt, vagy nappal a sűrű felhők vagy viharok okán, ezért azt kezdte fontolgatni, hogyan lehetne Isten sege-

delmével, különösebb nehézségek nélkül megoldani ezt a problémát és így teljesíteni sírig tartó esküjét.

Hosszasan merengve ezen, végül egy hasznos és okos találmány jutott eszébe: megparancsolta káplánjainak, hogy lássák el őt elegendő mennyiségű viasszal, mérjék le annak súlyát úgy, hogy a mérlegen egyenlő legyen hetvenkét penny súlyával, majd elrendelte, hogy az így kimért viaszból készítsenek hat egyenlő hosszú gyertyát, és minden gyertyát osszanak fel hosszában tizenkét részre. E terv szerint a hat gyertya pontosan huszonnégy óráig égett éjjel és nappal Isten kiválasztottjainak szent ereklyéi előtt, amiket a király mindenhová magával vitt. Csakhogy előfordult, hogy nem égtek teljesen végig, mert az éjjel-nappal szüntelenül fúvó szél - ami behatolt a templom ajtóin, ablakain, résein, deszkái közén és falának repedésein, vagy amikor úton volt, a sátor vékony vásznán - elfújta a gyertyákat, és azok a kijelölt idő előtt fejezték be megszabott kurzusukat. Ezért aztán a király tanakodni kezdett, mivel tudná azokat elzárni a széltől, majd egy ragyogó ötlettől vezérelve elrendelte, hogy készítsenek egy lámpást fából és szaruból, amit ha ügyesen vékonyra csiszolnak, úgy átlátszik, mint az üvegbúra. A lámpás ezért fából és szaruból készült, miként az az előbb elmondatott, és egy gyertya volt belehelyezve, ami ugyanolyan fényesen világított benne, mintha kinn lett volna; s a szél sem olthatta el, mert a lámpás egy szaruból készült ajtóval zárható volt.

Ezen találmánnyal a hat gyertya egymás után, sorban meggyújtva világítani tudott húsz és négy órán keresztül, s egyik sem tartott több vagy kevesebb ideig a másiknál. Amikor ezek elégtek, újakat gyújtottak.

Amikor ezen dolgokat illően elrendezte, a király buzgón, hogy ígéretéhez híven megadja Istennek napi szolgálatai felét, vagy annál többet is – már ha azt ereje vagy egészségi állapota engedte –, minden alkalommal, amikor az igazság kivizsgálása volt soron, szánt időt a szegények ügyeire is, akiknek dolgait csodálatra méltó módon, éjjel és nappal, más teendői közepette is szüntelenül a szívén viselte. Merthogy ebben az időben az egész királyságban nem volt rajta kívül senki, vagy csak nagyon kevesen, akik a szegények védelmére keltek, ugyanis az összes hatalmasság és nemes ember inkább a világi, mint a mennyei dolgokat tartotta szem előtt: mindegyik jobban hajlott a világi dolgok és saját haszna, mintsem a köz érdeke felé.

Ítélethozatalkor mindig törekedett úgy a nemesek, mint a nemtelenek hasznára is lenni, ugyanis ezek sokszor perlekedtek earljei és hivatalnokai színe előtt, de aligha volt közöttük egy olyan is, aki elfogadta volna az earlök és elöljárók határozatát, így aztán a maga igazát mindegyik a király ítéletétől várta. De ha bárki is tudatában volt saját igaztalanságának, úgy bármennyire is kötelezte őt – a legjobb szándékkal – arra a szokás és a törvény, hogy a király elé járuljon, azt nem tet-

te meg, hiszen tudta, hogy a király színe előtt nem maradhat semmi rejtve. Ez nem is csoda, hiszen a király minden ítélet esetén a legelkötelezettebb módon vizsgálta ki az ügyet. Tudakozódott majdnem minden ítéletről, amit az ő távollétében mondtak ki szerte az országában, hogy azok igazságosak vagy igaztalanok voltak-e. Ha rájött, hogy az ítéletben valami gonoszság van, azonnal összehívta bíráit saját emberein vagy más hű szolgáin keresztül, majd szelíden megkérdezte, miért ítéltek hamis módon: tudatlanságból vagy rosszakaratból, valaki szeretetéből vagy valaki félelméből, mások gyűlöletéből vagy kapzsiságból. Végül, ha a bírák elismerték, hogy azért döntöttek úgy, mert nem tudtak jobban, ő diszkréten és visszafogottan megdorgálta őket tudatlanságukban és ostobaságukban ilyes szavakkal: „Igazán csodálkozom szemtelenségeden, hogy miután az Isten és az én kegyelmemből elnyerted a bölcs rangját és hivatalát, figyelmen kívül hagytad a bölcs tanulmányait és kötelességeit. Ezért aztán vagy hagyj fel ideiglenes feladataiddal, vagy törekedj sokkal serényebben a bölcsesség leckéinek tanulmányozására. Ezt parancsolom." Ezen szavaira az earlök és az elöljárók, serényen és félve, minden gondolatukat az igazság tanulmányozására fordították; így csodás módon – bár kezdetben majd minden earlje, elöljárója és hivatalnoka tanulatlan volt – most mind szorgalmasan sajátították el a tudást, inkább választva az új szabályok megtanulását, mintsem hogy lemondjanak pozícióikról. Ha vala-

melyikük öreg kora, vagy szellemi képességei lassúsága miatt képtelen volt előrehaladni a szabad művészetekben, úgy ha volt, fiának, ha nem volt, rokonának vagy valamely felszabadítottjának vagy szolgájának parancsolta meg – mielőtt túljutott volna az olvasás gyakorlatán –, hogy éjjel és nappal, amikor csak ráérő ideje van, szavaljon előtte szász nyelvű könyveket, miközben mély sóhajtásokkal legbelül siratta, hogy ifjúságában nem foglalkozott ilyesféle tanulmányokkal. S közben irigyelték napjaik fiataljait, akik boldogan tanulták a szabad művészeteket, s átkozták saját fiatalságukat, hogy akkor nem tanulták meg ezen dolgokat, most meg, amikor öregek, és szeretnék megtanulni, már képtelenek rá. Azt, hogy az ifjak és idősek egyaránt ennyire járatosak a betűvetésben, csakis az említett király bölcsességével magyarázhatjuk.

[Urunk megtestesülésének 900. esztendejében, október hónapjának 26. napján; uralkodásának harmincadik évében elhunyt Alfred király.][143]

Jegyzetek

[1] Wantage, ma Oxfordshire.

[2] Æthelwulf wessexi király (839–858).

[3] Ine wessexi király (688–726). A korai uralkodók egyik legjelentősebbjeként tartják számon az általa hozott törvénykönyv miatt.

[4] Cerdic vagy Cedric, Wessex alapító királya (519–534).

[5] Wessex királyságának a korban gyakran használt másik neve a Gewissae.

[6] Asser téved, amikor Geatot adja meg pogány isteni felmenőként, hiszen az Woden (vagy ismertebb formájában Odin), akitől az angolszász királyok legtöbbje származtatta magát, s ez a kereszténység felvétele után is megmaradt, bár ekkor Woden istenségét már természetesen megkérdőjelezik és a családfát inkább bibliai személyekig vezetik vissza. Tévedésének feltehetően Sedulius költeménye szolgált alapul.

[7] Coelius Sedulius az ötödik század első felében élt keresztény költő, leghíresebb műve az itt is említett *Carmen paschale*, vagyis *Húsvéti ének*.

[8] A mai Dánia napjainkban is Jütlandnak nevezett területéről elszármazott germán nép, ami az angolokkal és szászokkal együtt települt meg Britanniában. Az általuk elfoglalt terület volt Kent és a Wight-sziget, ez utóbbit később Wessex királysága bekebelezte.

[9] Az ealdorman előkelő angolszász tisztség, e cím birtokosa kezében összpontosult egy adott terület közigazgatása.

[10] A fentebbi felsorolásban Asser Cynricet még Creoda fiának tartja – helytelenül.

[11] Carisbrook.

[12] Az earli tisztség ebben a korban még lényegében azonos az ealdormanival. Csak a vikingek inváziói után jelent meg, a szó is viking eredetű, a jarlból származik.

[13] Értsd: vikingek.

[14] Wembury.

[15] Canterbury.

[16] Kentiek.

[17] Mármint a vikingek.

[18] Beorthwulf merciai király (840–852).

[19] Ockley.

[20] Sussex, Surrey, Kent és Essex királya. (839–851 k.).

[21] Burgred merciai király (852–874).

[22] Walesiek.

[23] Szent György-csatorna.

[24] Wales.

[25] IV. Leó (847–855).

[26] Thanet-sziget.

[27] Edmund kelet-angliai király (855–869).

[28] I. Lothár, Itália királya, középső frank császár (843–855).

[29] I. (Jámbor) Lajos frank császár (814–840).

[30] Tulajdonképpen császár. A késő antik római mintát követve Asser próbál különbséget tenni a császári titulusok között, mely szerint az *augustus* hatalmasabb, mint a *caesar*, amiből a magyar nyelv „császár" szava ered.

[31] Judit és Æthelwulf házasságára 856. október 1-én került sor Verberie sur Oise-ban.

[32] II. Károly nyugati frank király (843–877).

[33] Æthelwulf király fia.

[34] Értsd: a nyugati szászok országa, Wessex. Bővebb értelemben egész Angliára is vonatkozhat.

[35] A magyar nyelv természetesen el tudja különíteni egymástól a királynőt és a királynét, de erre sem a latin (regina) sem az óangol (cwen), de még a modern angol nyelv (queen) sem képes, ezért okozott a wessexiek számára gondot a királynő titulusának megadása, ami végül királyné (uxorem regis – a király felesége) lett.

[36] Nyugati germán népek.

[37] Offa Mercia királya (757–796) és egyben az első, titulusa szerint is angol király. Uralkodása során elfoglalta Essexet, Sussexet, Kentet és Kelet-Angliát, valamint erős befolyással bírt Wessex és Northumbria felett is.

[38] Offa fala, vagy angolul az Offa's Dyke egy, az uralkodó által építtetett fal és erődrendszer, ami 285 km hosszan fut Anglia és Wales határán.

[39] Beorhtric wessexi király (786–802).

[40] Eadburga vagy Eadburh feltehetően nem saját akarata szerint ténykedett, inkább nagyhatalmú apja akaratának közvetítője és képviselője volt, ezzel vívta ki a wessexiek ellenszenvét.

[41] Ez a történet egyedül Assernél nyert megörökítést, annak valóságtartalma erősen vitatható, ahogyan a későbbiekből is csupán a frankföldi száműzetés és a zárdába kerülés, majd onnan való kizáratás története tűnik igaznak.

[42] Nagy Károly frank király (768–814) és császár (800–814).

[43] A kora-középkori Nyugat-Európában használt aranypénz, a bizánci solidusszal és az arab dínárral volt megegyező, súlya: 4,25 g.

[44] Stayning. Az *Angolszász Krónika* adatai szerint ennek helyszíne Winchester.

[45] Asser itt téved, III. Károly frank király csak 881-től uralkodik. Ha a kronológiai adatokat vesszük alapul, akkor a szerző feltehetően II. Lajosra gondol, aki Itália királya és római császár volt, s 855-től, atyja, I. Lothár halála után már önállóan uralkodott (korábban atyja társuralkodója volt).

[46] Æthelbert wessexi király (860–865).

[47] Æthelbert már 858-tól Kent királya volt, a wessexi trónra való kerülése után lényegében megszüntette a korábbi különállóságot az államok között.

[48] Azaz elhalálozott. A kifejezés találóan adja vissza a középkori embereknek a lélek halhatatlanságához és a test (a hús) romlandóságához kapcsolódó attitűdjét.

[49] Æthelred wessexi király (865–871).

[50] Asser ezen a ponton, miképpen azt jelzi is, elszakad korábbi, feltehetően írott és az *Angolszász Krónikára* hajazó forrásától vagy forrásaitól.

[51] Osberht northumbriai király (848k.–867)

[52] Durhami Symeon krónikája York ostromának időpontját egy évvel korábbra, 866-ra teszi, de a királyok elestét illetően azonos véleményt vall.

[53] Ealhswith vagy másképp Ealswitha.

[54] Gainsborough környékének lakói.

[55] Edmund nem a csatában esett el, hanem a vikingek fogságába került, akik szörnyű módon megkínozták és megölték. Mártírhalála után nem sokkal szentté avatták.

[56] Azaz jarlok. A jarlok, az angol earlök skandináv megfelelői, de míg az angoloknál egy terület közigazgatásában játszanak jelentős szerepet, addig a hadjáraton lévő vikingeknél a hadsereg vezérének szerepét töltik be.

[57] Ashdown.

[58] Halfdan és Bagsecg. Valószínűleg önjelölt királyok, sajnos csak kevés információ áll róluk rendelkezésünkre.

[59] II. Ceolwulf merciai király (874–879/883). A trónra kerüléshez megvolt a joga, ugyanis nagy valószínűséggel I. Ceolwulf király (821–823) leszármazottja volt, így a királyi családhoz tartozott. 879-ben eltűnik a forrásokból, de az őt követő II. Æthelred csak 883-ban tűnik fel először.

[60] A fentebb is említett Halfdan.

[61] Skócia északi, északkeleti részén élő, kelta kultúrájú népcsoport.

[62] Strathclyde-i britek. Strathclyde Skócia nyugati, délnyugati részén helyezkedett el.

[63] Cambridge.

[64] Frome-folyó.

[65] Dorset.

[66] Exeter.

[67] La Manche-csatorna.

[68] Rollo vezér alapította meg Normandiát és vált annak első hercegévé az Együgyű Károly nyugati frank királlyal kötött 911-es Saint-Clair-sur-Epte-i szerződést követően.

[69] Ezen a ponton található egy későbbi bejegyzés, miszerint: *„Ugyanez a Rollo, a normannok hercege, amíg Ó-Britanniában, vagyis Angliában töltötte a telet csapatai élén, egy éjjel álmot látott, melyben megjelent neki a jövő. Erről láss többet az Évkönyvekben.”*

[70] A Britannia területén harcoló vikingeknek szinte szüntelenül érkeztek utánpótlásai a tengeren keresztül Dániából és Norvégiából. Ez hívta életre Alfred honvédelmi politikájának egyik legfontosabb elemét, a flotta létrehozását.

[71] Sandwich.

[72] A vikingek Mercia északi, északkeleti és keleti részét sajátították ki, ez lett a későbbi Öt Borough Földje, ami öt várost és azok környékét foglalta magába. Az öt város: Derby, Leicester, Nottingham, Stamford és Lincoln.

[73] Asser meglehetős ügyességgel kerüli meg annak a kellemetlen ténynek a leírását, hogy Alfredet lényegében megfosztották királyságától és az erdőben kényszerült bujdosásra.

[74] Szent Neot egy, a 9. században élt cornwalli katona, később szerzetes volt. Az itt említett életrajz nem maradt az utókorra.

[75] „Hát nem figyelsz a cipóra, ember, nem látod, hogy ég?
Meg fogod te enni mindet, míg azt nem mondom: elég!"

[76] Ingwar.

[77] Az *Angolszász Krónika* nem nevezi meg, Asser a folytatásban megemlít egy bizonyos Hubbát, ám nagy valószínűséggel nem ő ez a bizonyos testvér, lévén ő Ingwar és nem Halfdan testvére.

[78] Egy ősi brit királyság, Dyfed megnevezése Dél-Walesben.

[79] Countesbury Hill.

[80] „Holló".

[81] Alfred király itt lényegében egy mindent eldöntő próbálkozást tesz arra vonatkozóan, hogy visszaszerezhesse királyságát. Miután megépíttette magának a katonai műveletek kiindulópontjául szolgáló Athelney várát, a még viszonylagos önállóságot élvező, szomszédos nyugat-wessexi megyékből sereget gyűjt, mellyel megpróbálja megtörni a vikingek uralmát a terület felett, mint láthatjuk, sikerrel.

[82] Wiccii névvel Gloucester, Worcester és Warwickshire lakóit jelölték.

[83] Meuse-folyó.

[84] Sokatmondó, hogy az angolok már tengeri ütközetet vívnak, ugyanis ez azt jelenti, hogy a Guthrummal kötött béke idejét Alfred király ügyesen arra használta fel, hogy ismét megszilárdítsa hatalmát a királyságban, és megtegye a megfelelő katonai intézkedéseket a vikingek ellenében, amilyen például a flotta újbóli mozgósítása volt.

[85] Escaut-folyó.

[86] Condé-en-Brie.

[87] Alfred király egyértelműen átveszi a kezdeményezést a vikingektől, nem csupán szárazföldön, hanem tengeren is. Ennek ellenére leginkább az előbbi bizonyul hathatós stratégiának, az angolok tengeren nem képesek megdönteni azok hegemóniáját.

[88] Karlmann nyugati frank (francia) király (879-884).

[89] III. Lajos, nyugati frank (francia) király (879-882). Karlmannal közösen uralkodott, halála után az egyedül regnált tovább.

[90] II. Lajos nyugati frank (francia) király (877-879).

[91] Tévedés, Judit apja II. Károly, Lajos a fivére volt.

[92] Ószászország, vagyis a mai Alsó-Szászország. Az Angliában megtelepült szászok innen rajzottak ki.

[93] Ősi germán nép és még ma is élő etnikum Németország és Hollandia tengerparti határvidékén.

[94] III. Károly német (882-887) és francia király (885-887).

[95] Vizcayai-öböl.

[96] A francia nemesek Karlmann halála után őt hívták meg a trónra.

[97] II. Lajos keleti frank király (843-876).

[98] Jámbor Lajos (814-840).

[99] II. Márton (Marinus) pápa (882-884).

[100] II. Ceolwulf halála után a merciai trónt II. Æthelred foglalja el, akinek királyi titulusa vitatott, ám hogy az ország kormányzását ténylegesen a kezében tartotta, megkérdőjelezhetetlen. Hogy Asser earlnek titulálja, részben eredhet walesiként iránta érzett ellenszenvéből, részben pedig abból, hogy miután 883-ban behódol Alfred királynak, ténylegesen csak earli/ealdormani titulussal bír.

[101] Mint jelen esetben is látható, a sztereotípia, miszerint a középkorban csupán az egyháziak részesülhettek oktatásban, teljesen alaptalan. A kora-középkor első évszázadaiban néhol még világi iskolák is üzemeltek; az egyházi iskolákban pedig klerikusok és laikusok (főként az előkelők gyerekei) egyaránt elsajátíthatták az alapvető tudományokat (mint amilyen az írás, olvasás és latin nyelv).

[102] Breton.

[103] Mt, 6.33.

[104] Zsolt, 85.9.

[105] Ti. Angliába.

[106] Azaz a nyugati szászoknak.

[107] Dean, Sussex.

[108] Azaz Walesben.

[109] A korona elnyerése a tonzúra vágását jelenti.

[110] Hemeid (Hyfaidd) Demetia (Dyfed) királya (878–893) volt Dél-Walesben.

[111] A személy kiléte kérdéses, ugyanis a latin Novis walesi átírásban Nyfys, ami megfeleltethető volna egy személynévnek, ugyanakkor a latin nyelvű *Annales Cambriae*-ban „Nobis episcopus inminiu regnavit" és „Nouus episcopatum suscepit" mondatokban szerepel, így a „novis" jelentheti azt, hogy a „miénk" és azt is, hogy „új", tehát nem feltétlenül egy személynévről van szó. A fentebbieknek megfelelően az As-

sernél szereplő mondat is bírhat „a mi püspökünkkel, az én rokonommal" jelentéssel.

[112] Ez az állítás nem pontos, ugyanis Alfred uralma alá csak a szabad angolszász királyságok tartoztak (egyedüli igazi területi nyeresége Mercia volt); a viking uralom alatt állók, mint Kelet-Anglia, Northumbria vagy a Merciáról lehasított Öt Borough Földje felett nem bírt hatalommal még formálisan sem.

[113] Nagy Rhodri gwyneddi király (844k.–878), aki elfoglalta Powys és Maelienydd walesi királyságokat, valamint házasság által az övé lett Seisyllwg is.

[114] Rhodrinak valójában csak négy fia volt: a legidősebb, Anarawd örökölte Gwynedd királyságát, Cadellnek jutott Seisyllwg, Merfynnek pedig Powys, míg legfiatalabb fia, Tudwal nem jutott királysághoz. Később Cadell megölte testvérét, Merfynt és így Powys is a birtokába jutott; majd szemet vetett Dyfedre, de azt csak 905-re lesz képes meghódítani fiával, Hywellel.

[115] Howel ap Rhys, Glywysig királya. Sajnálatos módon csak az itt, Assernél szereplő információk maradtak ránk róla.

[116] Személyükkel kapcsolatban szintén nincs bővebb információnk.

[117] Æthelred többször is háborúban állt a Merciával határos walesi államokkal, ami miatt azok Alfred király támogatását kérték. Az észak-walesiek ellen vívott 881-es conwy-i csatában szereplő merciai Edrydet általában Æthelreddel azonosítják, bár ez nem megalapozott. Mivel a conwy-i csata walesi győzelemmel végződött, a merciaiak Dél-Wales, elsősorban Powys ellen irányították figyelmüket.

[118] Brecon, vagy Brycheiniog apró walesi királyság volt, ami gyakran állt más walesi államok, például Dyfed vagy Seisyllwg királyainak fennhatósága alatt.

[119] Landford, Wiltshire.

[120] Congresbury. Korábbi szövegkiadások Amesbury-vel azonosították.

[121] Exeter ekkor még nem volt püspöki székhely, hanem csak egyszerű kolostor, így egyházmegye nem tartozhatott hozzá. Asser ezzel a kolostor térségben gyakorolt jelentős előjogait és birtokviszonyait akarhatta érzékeltetni.

[121a] Párizs ostroma időpontjának megadásakor Asser egy évet csúsztat, a valóságban az 885-886-ban történt.

[122] Az esemény valószínűleg csupán jelképes, lévén Sussex és Kent már jóval korábban is a wessexi királyok fennhatósága alatt állt, Mercia pedig már nagyjából három éve behódolt. A többi angolszász ország, mint Essex, Kelet-Anglia, Northumbria és a merciai Öt Borough Földje még mindig a vikingek fennhatósága alatt állt.

[123] A bekezdés egy későbbi interpoláció, mivel csak a mű egyetlen változatában szerepel.

[124] Marne-folyó.

[125] Yonne-folyó.

[126] A fentebb már említett III. Károly német és francia király, római császár.

[127] Arnulf német király (887-899).

[128] II. Ranulf, Poitou grófja és Aquitánia önjelölt királya (888-889/890).

[129] Odó nyugati frank (francia) király (888-898).

[130] I. Berengár, Itália királya (887-924).

[131] III. Guido, Itália királya (889-894).

[132] I. Berengár és III. Guido folyamatosan harcolt Lombardia vaskoronájáért, amely csatározásokból végül Berengár került ki győztesen.

[133] Lk. 23,42.

[134] November 11.

[135] Ennek megfelelően az itt szereplő passzus 888-ban íródott, ami segítségünkre van a mű datálásában.

[136] Valójában a 880-as évek meglehetősen békés időszaknak számítottak az angolszász királyságok számára, ugyanis a vikingek, mint a krónikában is látható, Franciaország területére helyezték át tevékenységüket.

[137] Alfred király honvédelmi politikájának egyik sarkalatos pontja volt az egész Wessex területét behálózó várrendszer kiépítése, ami ugyan a mű keletkezésének idejében még nem, de később – pár kivétellel, ami I. Edward uralkodása alatt fejeződött be – megvalósult.

[138] Mt. 27,64.

[139] Szent Iréneusz: *Adversus Haereses*. IV.31.

[140] Péld. 21,1.

[141] 2Kor. 9,7.

[142] Nagy Szent Gergely: *Regula pastoralis*.

[143] Ez a bejegyzés később került a műbe, aminek cselekménye nagyjából 888-ban szakad meg. A bejegyzés egyébiránt pontatlan, Alfred király 899-ben hunyt el, s mindössze 28 évig uralkodott. A bejegyzés írójának tévedése az elhalálozás pontos évének nem ismeretével, illetve azzal magyarázható, hogy Asser is folyamatosan egy évet csúsztat Alfred korának megadásakor.

Kiss Sándor

NAGY ALFRED URALKODÁSA

Asser és munkája

A walesi születésű Asser (?–908/909), szerzetes és későbbi sherborne-i püspök műve, mely az eredeti latinban a *Vita Ælfredi Regis Angul Saxonum* címet viseli, egy rövidke forrása az egyik legnagyobb formátumú, a normann hódítás, tehát 1066 előtt uralkodó angolszász király, Alfred életének. Bár életrajz kívánna lenni – talán leginkább Einhard *Vita Caroli Magni*jának példáját követve –, a műfaji követelményeknek nem igazán tesz eleget. Ennek magyarázata több dologban keresendő, melyek közül az egyik legfontosabb, hogy nem a megszokott forrásmunkákat használta fel. Einhard művén kivehető az antik életrajzírók, mint Suetonius és az önmagáról megemlékező Augustus császár hatása, mely szerzők hosszasan, részletekbe menően foglalkoznak mások vagy önmaguk életútjával. Suetonius az alexandriai típusú életrajzírást részesíti előnyben, mely nem kronologikusan és politikai szempontból, hanem szisztematikusan egy-egy különleges téma köré szervezi mondandóját, amilyen a származás, a jellem, a karrier vagy a magánélet. Az önmagáról

értekező Augustus császár leginkább kronologikusan, politikai tetteire koncentrálva emlékezik meg cselekedeteiről. Einhard a Nagy Károly császárról írt életrajzában ezt a két műfaji típust könynyedén képes összedolgozni, hiszen felhasznált forrásai elsősorban saját tapasztalataiból származtak, így csupán emlékeit kellett a megfelelő módon csoportosítva lejegyezni: helyet kapnak művében a frank uralkodó hadjáratai éppúgy, mint magánélete, ruházkodása, betegségei, vagy az általa hozott reformok.

Láthatólag Asser is az ókori szerzők stílusait egybehangoló Einhard, valamint az ő művét alapul vevő, Jámbor Lajosról értekező „Astronomus" és Trieri Thegan munkáinak példáját kívánja követni, csakhogy információi és forrásai annál jóval szűkösebbek, hogy ezt a megfelelő módon tehesse meg: ugyan ő is igyekszik művét az einhardi példa szerint felépíteni – így helyet adva abban a király származásának, atyja uralkodásának, hatalomra jutásának, csatáinak, magánéletének, műveltségének és reformjainak –, nem képes azok között megfelelő egyensúlyt találni. Nem is találhat, elvégre saját ismereteiből származó forrásai meglehetősen szűkösek, így más, írott forrásokra kénytelen támaszkodni. Alfred király származásánál és atyja, illetve testvérei uralkodásának bemutatásánál egyértelműen egy annalista stílusban íródott művet, talán pont az akkortájt lejegyezni kezdett *Angolszász Krónikát* veszi alapul. Ebben a szakaszban, ami nagyjából a teljes

értekezés egyharmadát teszi ki, szinte semmi nem emlékezteti arra az olvasót, hogy egy életrajzot tart a kezében: a felosztás erősen kronologikus és eseménytörténet-orientált, maga Alfred király legtöbbször csak annak erejéig jelenik meg, hogy Asser – egyébiránt tévesen, egy évet tévedve – tudatja velünk, az adott esztendőben hány éves volt. Ha nincs az ókori szerzők és az Einhard–„Astronomus"–Trieri Thegan által meghatározott kánon, amit Asser is követni próbál, a mű ezen része mondhatnánk feleslegesnek is bizonyulna a teljes egész, a mondanivaló szempontjából. Ugyanakkor azt is meg kell állapítani, hogy a szerző meglehetősen olvasott volt és próbált tehetsége szerint a legalaposabban tájékozódni a király elődeinek életéről: ismeri Bede meghatározó művét és Nennius krónikáját is, emellett pedig az életrajzban szereplő idézetek és stílusjegyek is széleskörű olvasottságról tanúskodnak: jelen van itt Vergilius *Aeneis*-e, Caelius Sedulius *Carmen Pascale*-ja, Nagy Szent Gergely pápa *Regula pastoralis*-a vagy Aldelm *De Virginitate*-ja.

Amikor művében elérkezik Nagy Alfred uralkodásának tárgyalásához, még mindig az annalista felosztást követi, és szemmel láthatólag csak akkor szakad el attól, ha azt képes más forrásokból kiegészíteni és kibővíteni, mint amilyen Szent Neot ránk nem maradt életrajza vagy a saját emlékei. Csupán a munka harmadik harmadában – amikor már kronológiailag elérkezik oda, hogy személyesen megismeri a királyt – lesz képes teljes

mértékben szakítani az év alapú felosztással és saját élményeire támaszkodva bemutatni az uralkodó jellemét, törekvéseit, reformjait és buzgó vallásosságát.

Viszont az egyensúlyt képtelen visszaállítani, lévén az életrajz nincs befejezve: a 887. év eseménytörténetének összefoglalója, valamint a király személyiségének különböző szemszögekből történő - a 893. évig terjedő - bemutatása és némi anekdotázás után a mű megszakad, s csak egy későbbi bejegyzés próbálja lezárni azt a király halála időpontjának megadásával. Bár az olvasóban ez kétségtelenül hiányérzetet kelt, a mű az életrajz einhardi-„astronomusi"-Trieri Thegan-i értelmében véve teljes és befejezett, hiszen minden olyan dolog, aminek abban szerepelni kell, az megjelenik: a származás, az elődök regnálása, a csaták, a politikai vívmányok, a jellem, a műveltség, az egyházhoz való viszony, stb. Ezzel Asser egy irodalmilag teljes, de tartalmilag félkész művet hagyott az utókorra, s bár annak megírásában nagy valószínűséggel az uralkodó iránt érzett csodálat vezérelte, amint az irodalmi kritériumoknak eleget tett, félbehagyta azt.

Felmerülhet a kérdés az Olvasóban, hogy a mű valóban félbehagyott-e, s nem csupán arról van szó, hogy nem maradt az utókorra teljes szöveg. A feltevés jogos, ugyanis a kora-újkorra mindösszesze egy kézirata maradt fenn, ami 1000 körül keletkezett, s 1731-ben egy tűzvész alkalmával az is megsemmisült. Ennek ellenére nem maradunk tel-

jesen kapaszkodó nélkül, a középkorban számos szerző hivatkozik, illetve támaszkodik Asser krónikájára, mint Byrhtferth, Florence of Worcester, Giraldus Cambrensis, vagy az Encomium Emmae ismeretlen írója, s az ő műveikből arra lehet következtetni, hogy egy másik kézirat is létezett még a 12. század végén is. Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a fentebbi krónikások egyike sem használt fel olyan részletet, ami az általunk ismert szövegből hiányozna, vagy annak kronológiai határán túlmutatna és azt feltételezhetné, hogy Alfred király életrajzának létezett volna folytatása.

Annak érdekében, hogy az olvasóban mégse alakuljon ki teljes hiányérzet, így a következőekben röviden ismertetjük Nagy Alfred király életének történelmi szempontú leírását.[1]

NAGY ALFRED

(871-899)

Alfred király az egyik legnagyobb formátumú angolszász uralkodó, akinek Offa után másodikként, de maradandóan elsőként és egyetlenként sikerült létrehoznia az egységes Angol Királyságot, mely azelőtt önálló kis királyságokból állott, amilyen Wessex, Sussex, Essex, Kent, Mercia, Kelet-Anglia és Northumbria voltak. Ezek egymással, a britekkel és a skótokkal, piktekkel állandó háborúkat viseltek, melyekből végül három erős állam emelkedett ki: Northumbria, Mercia és Wessex. A hódító-potyázó vikingek viszont az előbbi kettő hatalmát teljesen megroppantották és Wessex maradt az egyetlen, ami képes volt tényleges és hatékony ellenállást mutatni velük szemben, ezzel mintegy bizonyítva és kiérdemelve a többi angolszász királyság közötti abszolút vezető szerepet.

Uralkodásának legelején Alfred királynak még nagyobb problémával kellett szembenéznie, mint elődjének. A 871. év nyarán egy óriási létszámú dán sereg érkezett az *Angolszász Krónika* szerint a readingi táborba.[2] A megmérettetés nem

váratott sokáig magára, Alfred egy kis csapat élén az egész viking Nagy Hadsereggel szembenéz Wiltonnál, a csata viszont elkerülhetetlenül vereséggel végződött számára. Ezt követően a *Krónika* hirtelen szűkszavúvá válik, és nem részletezi tovább az eseményeket: csupán azt említi, hogy kilenc nagy csatára került még sor az év folyamán, mind a Temzétől délre, wessexi területen, és ezek egyike sem tartogatott áttörő sikert a nyugati szászok számára, aminek hatására azok kénytelenek lettek megvásárolni a békét.

872-ben tovább folytatódtak a dánok hadműveletei, habár már nem wessexi területeken, hanem Merciában. A célpontjuk elsősorban London volt, ahová a readingi táborból indultak. Minden bizonnyal nem akarták felőrölni seregük morálját az elhúzódó wessexi háborúkkal, hanem a könynyebben meghódítható királyságok lettek célpontjaik, mivel 872/873-ban Mercia elhagyásával – a békekötés után – Northumbriában, Yorkban találkozunk a Nagy Hadsereggel. Northumbriában már 867 óta Egbert volt hatalmon, akit azonban egy helyi felkelés eltávolított, a trónra Ricsigét helyezték. Ennek megtorlása volt a dán sereg célja. A következő évben újra indítottak egy hadjáratot a Humber-folyón túlra, amely szintén hasonló célzattal kezdődött meg, de lényegi eredményt csak 876-ban lettek képesek elérni, amikor Halfdan király két részre osztotta Northumbriát,[3] s urává II. Egbert vált, miután Ricsige ezen év folyamán meghalt. A másik terület ura Alfred ba-

rátja, Eadwulf lett Bamborough környéki birtokaival. Eadwulf *ealdormani* uralma 913-ig állt fenn.

A 873-as hadmozdulat már elsősorban Mercia ellen irányult, a vikingek ugyanis Torksey-ben téli szállásokat hoztak létre, amely jól jelezte szándékukat a királysággal szemben. Ugyan a béke megvásárlására merciai részről még ez évben is sor került,[4] de mindhiába. Az év végén Reptonba vonultak, mely Mercia központjában volt, onnan elűzték a királyt, Burgredet, aki Rómába menekült 874-ben. A helyét a trónon a dánok által kinevezett II. Ceolwulf, a király egykori *thegn*je vette át.[5] Ezzel Mercia dán fennhatóság alá került, melynek köszönhetően még terjeszkedni is képes volt, határa ugyanis Ceolwulf uralkodása alatt a Temze középső szakaszáig és Oxford környékéig is kiterjedt. A királyság felét ugyanakkor a dán hadsereg 877-ben kisajátította és felosztotta a katonái között, ezzel létrehozva az *Öt Borough Föld*-*jé*nek alapjait.

Burgred elűzésének évében azonban egy fontos eseményre is sor került a britanniai dán hadseregen belül: a korábban egységes haderő ekkor két részre vált szét, és soha többé nem is egyesült. Az egyik sereg Halfdan király vezetésével Northumbria irányába vonult 875-ben, és ez a hadmozdulat végzi el az északi angolszász királyság feldarabolását 876-ra. Viking szállásterületté vált York környéke és a Tyne-folyó vidéke. A másik sereg Cambridge környékére vonult, valószínűleg a

dánok nagyobbik részével, Guthrum, Oscytel és Anund vezetésével.[6] Itt egy évet töltöttek el 875-ben, majd az év végén délre, Wareham erődjéhez vonultak, és elkezdték feldúlni a vidéket. Alfred király a következő évben békét kötött velük, amiben ígéretet tettek az ország elhagyására, de ezt nem tartották be: lovasaik egészen Exeterig vonultak előre, ahol 876/877-ben Alfred ostrom alá vette őket, majd ezt követően újból békét kötöttek. Ennek az évnek a folyamán távozott a yorki Halfdan király Írországba, ahol minden bizonnyal a Csontnélküli Ingwar által létrehozott Dublin környéki birtokokat próbálta megtartani, de itt meggyilkolták. Ennek ellenére Halfdan elérte a célját, nemcsak hogy sikerült megtartani az ír sziget feletti fennhatóságot, hanem a vikingek írországi telepei is komoly súllyal kezdenek el szerepelni: innen irányították a York központú northumbriai megszállt területeket.[7]

A dán sereg ezt követően Merciába vonult és ott maradt az év hátralévő részében. Ez az esemény jelentette igazán a királyság megszállását, mintegy megerősítve a 874. évi felosztást. Az ország északi megyéiben, mint Lincolnshire, Derby vagy Nottingham, megjelennek a skandináv és dán eredetű településnevek és személynevek, ami egyértelműen a vikingek állandó megtelepedését jelzi.[8] Felvetődik viszont ezzel kapcsolatban a kérdés, hogy ennek létrehozásához mekkora és milyen összetételű dán bevándorlásra volt szükség. A helyzet hasonló lehetett az angolszászok betelepülé-

sének időszakához: a szigetre érkezők nagy száma harcos volt, és nem igazán voltak nők a hajókon, ezért valószínűleg a letelepült dánok a helybéliek asszonyait vették el, azokkal alapítottak családot. Ez a folyamat azonban nemcsak Merciában játszódott le, hanem Northumbriában és Kelet-Angliában is, ahol 880-ban végezték el a földek felosztását maguk között.[9]

A létszám megítélése még ennél is körülményesebb: a források ugyanis nem adnak tudtunkra pontos létszámot, csak a hajók számát említik meg, gyakran pedig azok közül is csak azokat, amelyek megsemmisültek, vagy melyeket az angolok elfoglaltak. Ezek az adatok a következők: 789-ben 5 hajó,[10] 836-ban 35 hajó,[11] 840-ben 33/34 hajó,[12] 843-ban 35 hajó,[13] 851-ben 350 hajó.[14] A 851-nél korábbi adatok felsorolása azért szükséges, hogy érzékelhetővé váljon, mekkora óriási létszámot jelent a 350 hajó. A legénység számáról, akik nem csak matrózok, de egyben maguk a harcosok is voltak, csupán annyit tudunk, hogy 878-ban, a Devon feldúlására Walesből érkező 23[15] hajó személyzete – akiknek vezére Ingwar és Halfdan meg nem nevezett testvére volt – a partraszállás után Countesbury Hill-nél csatát vívott, és teljes mértékben elvesztette azt, maga a vezér meghalt, s vele együtt 840 embere. Ha az ütközetben mindenki elesett a dánok részéről – ami elég valószínű, ha a vezér is holtan maradt ott –, akkor az arra enged következtetni, hogy egy hajón átlagosan 36 ember utazhatott.[16] Ez az adat megfelel a régészeti bizonyté-

kok, a fennmaradt hajóroncsok méretéből való következtetésnek is, mely szerint egy hajó nem sokkal szállíthatott több embert 30-nál, ha helyet akartak hagyni a lovaknak, a zsákmánynak és a fogságukba esett rabszolgáknak.[17] Ezek szerint tehát a 851-es flottával legalább 10.000, legfeljebb pedig 12.000 dán érkezett Angliába, és ez még nem a Nagy Hadsereg, amelynek létszámáról nincs konkrét adatunk, pedig az bír döntő fontossággal a települések létrejöttében. Ha viszont arra gondolunk, hogy a 851-es nem számított a legnagyobb seregnek, és emellett a 865-ös az igazi Nagy Hadsereg, amelyet két király is vezet, arra kell következtetni, hogy ennek létszáma jóval meghaladta a 851-esét. Ezekhez viszonyítva a korábbi, ezer-ezer emberes támadások még jelentéktelenebbek voltak.

A kolóniák létrehozása mellett azonban továbbra is folytatódtak a hadmozdulatok: a Countesbury Hill-i csata évében azonban csak ez számított igazi győzelemnek, ahol még a „Raven" nevű dán harci lobogót is képesek voltak megszerezni; mivel a chippenhami csata után a győztes vikingek felprédálták egész Wessexet – az utolsó, tőlük független angolszász államot – és a lakosságot megadásra kényszerítették, egyedül Alfred nem adta meg magát, és egy kis csapat élén, viszontagságos körülmények között sikerült a selwoodi erdő vadonjába menekülnie, majd onnan tovább. A dán hadsereg valamiért lélegzetvételnyi szünetet engedett Alfrednek, aki belekezdett az æthelingaigi vár[18] megépíttetésébe, ami ezzel a központjává is

vált. A munkálatokban, és a későbbiek folyamán is az erőd ellátásában, a somerseti nép volt segítségére. Innen indult el a nyár folyamán Alfred toborzó körútra: először Brixtonba ment, ahol csatlakozott hozzá Somerset (vagy régiesen Somersetshire), Wiltshire és Hampshire egy részének lakossága. Innen folytatta útját Iley-be, majd pedig Edingtonba - seregével együtt. Itt már ütközetre került sor a vikingekkel, amely a háború szempontjából döntőnek bizonyult: Afred vereséget mért a dánokra, akik kénytelenek voltak visszavonulni chippenhami erődjükbe. A szászok viszont azt ostrom alá vették, és sikerült is elfoglalniuk, habár ebben segítségükre volt a védők éhsége, a hideg és a félelem. A megadás elfogadásának feltétele Alfred részéről az volt, hogy az összes dánnak el kellett hagynia az országot, és Guthrum királynak személyesen az ő közbenjárásával fel kellett vennie a kereszténységet.[13] A keresztelésre - melynek során Guthrum az Æthelstan nevet kapta - Allernél került sor, három héttel az ostrom befejezése után. A nyár folyamán a dánok még az erődben maradtak, de az ősz folyamán kivonultak Wessexből Merciába, pontosabban Cirencesterbe, onnan pedig egy év elteltével Kelet-Angliába. Ezzel a gyakorlatban is Wessex maradt az utolsó független királyság. A helyzet azonban még mindig nem volt túl jó: egyetlen angolszász ország volt kénytelen szembenézni a három - northumbriai, merciai és kelet-angliai - viking hadsereggel. A telepek létrehozásával ezeken a területeken már nem csupán

a hadsereg volt jelen, hanem a letelepedett dánok is, akik egybeolvadtak a helyi angol lakossággal. Ennek következtében Kelet-Anglia és Északkelet-Mercia területén létrejött egy egységes dán állam – amit már a források is Danelaw-ként említenek, holott ez még csak annak elődje –, Dél-Northumbriában pedig a Yorki Királyság.

A viking seregek nem álltak meg még most sem: habár Guthrum éppen Merciában időzött, egy újonnan jött flotta jelent meg a Temze torkolatában 878-ban, és Fullanhammnál[20] téli tábort hoztak létre. 880-tól kezdve egészen 892-ig nincs tudomásunk számottevő dán katonai akcióról Britanniában, annál inkább a kontinensen: a fulhami haderő 880-ban áthajózott Frankföldre, és először Gentet foglalták el egy évre szálláshelyül, majd 881-től 892-ig folytatták a frankok elleni hadműveleteket. Az újabb britanniai hadmozdulatok először a tengeren kezdődtek meg, amikor Alfred kihajózva nyílt csatában ütközött meg a dánokkal, két hajót elfoglalt, másik kettő pedig megadta magát.[21]

Alfred király honvédelmi politikájához szervesen hozzátartozott az angolszász flotta fejlesztése. Anglia lakói nem kifejezetten számítottak már jelentős tengerjáró népeknek a megtelepülés óta, a tengeri kereskedelem lebonyolítását is javarészt a frízekre bízták. A frízek bukásával azonban az Északi-tengeri vákuumba a dánok és norvégok nyomultak be, az angolszászok pedig nem is törekedtek ezek hegemóniájának megtörésére, egészen Alfred koráig. Ő volt az első uralkodó, aki felismerte

– és igazából először szembesült vele –, hogy a vikingek nagy létszámú haderejét célszerűbb a tengeren megállítani, addig sem okoznak a lakosságnak károkat a szárazföldön. Az első tengeri hadmozdulat a nyugati szász király részéről 875-ben volt, akkor hét hajó ellen vitorlázott ki, már egy katonailag felszereltnek számító naszáddal. A felszereltség kiemelése a *Krónikában* fontos lehet: már nem halászbárkákat raktak meg katonákkal, hanem ezek minden bizonnyal királyi parancsra legyártott hadihajók voltak.[22] A Nagy Hadsereg kivonulása után Wessexben már zavartalanabbul is megindulhatott a hajók gyártása, és a hadvezetés is egyre komolyabb jelentőséget tulajdonít nekik, mint például 885-ben is.

A szárazföldön 883-ban sor került egy ütközetre Londonnál, amelyben a szászok győzelmet arattak, és ebben segítségükre lehetett a Marinus (Márton) pápa által Alfred részére Krisztus keresztjéből küldött darabka is.[23] A következő és jelentős hadmozdulat 885-ben következett be, amikor a vikingek ostromolni kezdték Rochestert. A város azonban tartotta magát egészen addig, míg Alfred király meg nem érkezett a felmentésére. Ekkor a dánok felhagytak az ostrommal, és visszavonultak a hajóikra, majd a nyár folyamán kihajóztak a tengerre. Így került sor a wessexi-kenti flotta kiküldésére is: Kentből Kelet-Angliába vitorláztak, és Sture mutha-nál[24] szembekerültek tizenhat ellenséges hajóval. Ezek mindegyikét elfoglalták, a „kalózokat” lemészárolták. Amikor

azonban vissza akartak volna térni a kikötőbe, egy nagy dán flottával kerültek szembe, amely ellen már nem bírtak győzelmet aratni.[25] A kelet-angliai vizeken zajló egész akciónak az volt a célja, hogy megtorolják az ottani dánok Rochester ostromához nyújtott segítségét. Wessex számára a helyzet így is egyre kellemetlenebb és veszélyesebb volt, mivel a várost ostromló seregtől levált alakulat időközben az ország belső területe felé kezdett el vonulni. A tengeri akció két eredményt hozott: egyrészt biztosította a tengeri utakat egy rövid időre, ami pozitív, másrészt viszont feszült viszonyt alakított ki a kelet-angliai dánokkal.

Alfred király előre készült az esetlegesen fennálló veszélyre, és ennek érdekében 886-ban nekikezdett London megerősítésének.[26] A város parancsnoka Æthelred *ealdorman* lett. Æthelred személye több szempontból is érdekes: egyrészt London korábban, még mielőtt dán fennhatóság alá került volna, merciai területnek számított. Merciában azonban ebben az időben a források szerint a dánok által a trónra helyezett II. Ceolwulf uralkodott 874-től. Uralkodása időszakából azonban csak az első három év dokumentált, aztán eltűnik az írott emlékekből. Hat esztendővel később, 883-ban azonban már egy bizonyos Æthelred tűnik fel a merciai trónon, aki korábban is jelentős posztot tölthetett be az udvar és az ország életében az oklevelek alapján. Még ebben az évben egy oklevélben azonban úgy adományoz kiváltságot egy apátságnak, hogy megjegyzi, mindezt Alfred

király beleegyezésével cselekedte.[27] Æthelred tehát Alfred király alattvalója lett, és később így lett London *ealdorman*ja, valamint Alfred lányának, Æthelflædnek a férje. A 886. évben a *Krónika* szerint Alfred alá rendelte magát az összes, még szabad angolszász terület.[28] A merciai király minden kétséget kizáróan behódolt neki; Bamborough *ealdorman*jával, Eadwulffal baráti kapcsolatban állt; Sussex és Kent területe felett még állt a nyugati szász fennhatóság. Ezzel ténylegesen is minden szabad, dánoktól független terület ura Alfred lett. Magában ennek nem lenne túl nagy jelentősége, hisz az ellenőrzése alá tartozó területek nagysága nem érte el még az Egbert által uraltat sem. Ami igazán kiemeli, az az, hogy ő nem erővel szerezte meg a főkirályi hatalmat, hanem mind felajánlották számára.[29] Ahhoz azonban, hogy elnyerjen egy ilyen magas fokú bizalmat, fel is kellett mutatnia valamit. Wessex különb lett a többi királyságnál, mégpedig abban, hogy a legsikeresebben harcolt a dánok ellen: a wessexi területen folyt jelentősebb hét csatából 870 és 878 között négyet megnyert! Egyetlen másik angolszász királyság sem volt képes ilyen eredmény felmutatására. A szabadok tehát Alfredbe helyezték a reményüket 886-ban, és ezzel megtették az egyik legfontosabb lépést az egységes Angol Királyság megalakulásához.

Érdekes módon a 886-os időpontot követően az *Angolszász Krónika* nem számol be ütközetekről a dánokkal egészen 892-ig. A hét éven át tartó béke elsősorban az erőegyensúlyon, és az

annak következtében Alfred és Guthrum által kötött békén nyugodott. Sem Wessex, sem pedig Guthrum királysága nem volt elég erős az egyensúly megbontásához, mely az edingtoni csatát követően állt be. A 878 és 886 közötti hadmozdulatok nem bírtak túlzott jelentőséggel, illetve nem voltak közvetlen kapcsolatban Guthrummal, vagy annak királyságával, a 885-ös incidenstől eltekintve. A békés időszak azonban pont elegendő időt biztosított Alfred számára új honvédelmi politikájának megvalósításához, melynek eredménye igazán csak a 892 utáni dán támadások tükrében válik szembetűnővé: ugyanis 892 és 896 között a viking hadmozdulatok többsége teljesen elkerülte Wessexet – a Temze-torkolat, Kent és Mercia területén zajlottak, elérve Walest is.

Az első esemény 892-ben zajlott le, a dán hajók, szám szerint 250,[30] a Limne-folyó torkolatához hajózott Kentben. Innen felvitorláztak a folyón egészen a Wealdig, és eközben egy erődöt fel is dúltak, majd Appledore-nál kezdtek bele a bázis megépítésébe. Ezzel egyidőben egy másik, 80 hajóból[31] álló flotta is elindult a Temzén, Hæsten parancsnoksága alatt, mely Miltonnál kezdett erődítési munkálatokba. A 893-as év azonban fordulatot hozott, mivel a northumbriai és a kelet-angliai vikingek is megesküdtek Alfrednak a béke megtartására, sőt, a danelawi dánok még hat túszt is küldtek hozzá szavuk hitelének megerősítése végett. Tény, hogy ezen területekről nem érkezett szárazföldön semmilyen támadás Wessex ellen,

annál több azonban a tengerről, amely mögött leginkább a Yorki Királyság állhatott.[32]

Alfred király nem volt abban a helyzetben, hogy kihasználhassa a felkínálkozó békét, mivel a miltoni és az appledore-i táborok kiürültek, és lakóik a sziget belseje felé kezdtek menetelni. A király úgy döntött, hogy egy olyan magaslatot keres táborhelyül, amelyről könnyen elérhető akármelyik támadó csoport, és meg lehet akadályozni a két sereg egyesülését. Ebben az esetben került sor első ízben honvédelmi politikájában egy új találmányának megvalósítására. Az ország hadviselésre alkalmas lakosságából képzett seregét két részre osztotta: egyik részük otthon tartózkodott, mialatt másik részük fegyverben volt. Ezzel állandó biztosítást nyert a friss haderő.[33] Az appledore-i sereggel Farnhamnél ütközött meg Edward – Alfred idősebb fia – és aratott győzelmet. Nem bírt azonban szembeszállni Hæsten katonáival, mivel közben a yorki és danelawi dánok egy száz hajóból álló flottával Devonshire-t és Exetert kezdték támadni és fosztogatni. Alfred nem hagyhatta, hogy bekerítsék, ezért seregének nagy részével a nyugati országrészbe vonult, de nem bírt csatát kényszeríteni rájuk, mivel azok azonnal visszatértek hajóikra. Előtte sikeresen egyezséget kötött Hæstennel, melynek értelmében az ajándékok és két gyermekének megkeresztelése fejében elhagyja Kentet és Essexbe távozik.[34] Keleten viszont nem álltak le a hadmozdulatok: a farnhami ütközet után menekülő hadsereg Thorney-nál alakított ki tá-

bort, mivel nem tudott átkelni a Temzén – a meg nem nevezett dán király súlyos sebesülése miatt –, hogy csatlakozhasson Hæstenhez. Edward nem hagyhatta annyiban a dánok jelenlétét, és ebben segítőre is talált a merciai Æthelred *ealdorman* személyében, akinek területeit szintén veszélyeztette a nagyszámú viking haderő. A wessexi-merciai-londoni összevont hadsereg is kevésnek bizonyult a thorney-i tábor felszámolásához, ezért nem is kezdeményeztek velük csatát. A megoldás diplomáciai úton született meg: ha az angolok hagyják a dánoknak, hogy csatlakozzanak a keleti sereghez, akkor a dánok pusztítás nélkül elvonulnak az angolok területéről.[35] Az ilyen sikeresen összeállt dán seregek egy új tábort akartak létrehozni Benfleetnél, ahol már a miltoni és az appledore-i flotta is jelen volt. Ennek munkálatait azonban a londoni helyőrség, a helyi népfelkelők serege és a királyi haderő megszakította a támadásával, mialatt Hæsten Merciában hadakozott seregének nagy részével. Hæsten feleségét és két gyermekét a zsákmánnyal és az elfoglalt hajókkal együtt Londonba vitték. A hírek hatására Hæsten azonnal visszafordult, és a legyőzöttekkel együtt egy újonnan létesített táborban, Shoeburyben szállt meg. A dánok itt jelentős utánpótlást kaptak Yorkból és Danelaw-ból, így újból támadásokat intéztek a Temze folyása mentén, és eljutottak egészen a Severnfolyóig a portyáik során. Az angolok ez ellen összevont sereget hoztak létre Æthelred, Æthelm, Æthelnoth *ealdorman*ok csapataiból és a térségben lé-

vő merciai és wessexi erődök helyőrségéből, amelyet még kiegészített a walesiek által küldött alakulat is. A csatát a Severn-folyó felső folyásánál, Buttingtonnál vívták meg, és angol-walesi győzelemmel végződött, habár az ütközet után egy egész nagy csapat dán volt képes visszavonulni Shoeburybe.[36]

A dán vereség minden bizonnyal nem minősült sorsfordítónak, habár változtatott a korábbi stratégián: még a 893-as év folyamán újból indítottak egy hadjáratot nyugatra, amely során a sereg felvonulása már lényegesen északabbra történt az előzőnél, túl a wessexi csapatok hatósugarán. A vikingek először Kelet-Angliába vonultak, ahol feltöltötték soraikat, és az ottani csapatokra bízták asszonyaik, gyermekeik és kincseik védelmét, tartván egy, a Shoebury elleni angol támadástól. Az úticél ezúttal Chester volt, amelyet sikerült is elfoglalniuk, mielőtt az angolok elérhették volna. Ennek hatására az angolok drasztikus lépéseket tettek a dánok ellehetetlenítésére: a gabonát felégették, az állatokat és a nem együttműködő embereket lemészárolták a vár környékén. A dánok ellenben nem adták fel Chestert, hanem amikor az éhség már felerősödött, betörtek Walesbe, és ott jutottak élelemhez. Ilyen portyáik során végigfosztogatták az egész, brit lakosságú területet, ott is töltötték a telet, majd csak 894 nyarán vonultak ki onnan.[37]

Figyelemre méltóak a dánok által választott stratégiai pontok: az összes hadmozdulat kelet-

nyugati irányultságú, és két területet vesz célba: az egyik a Temze torkolatának vidéke, a másik pedig Wales. Minden más hadművelet, ami Mercia területén folyt, csupán átvonulás jellegű, az ország nem szolgált direkt célpontként, még annak ellenére sem, hogy Æthelred *ealdorman* Alfred alattvalója volt. A hadmozdulatok során tehát a vikingek arra törekedtek, hogy olyan helyeket vehessenek birtokba, amelyek uralásával közre tudják fogni Wessexet, és így folyamatos, kétfrontos harcra kényszeríthessék, amelyben további segítségükre szolgálhat a flotta, mely a partok mentén fosztogatva és betörve gyengítette a királyság erejét.

Walest azonban el kellett hagyniuk. A briteknek valószínűleg nem volt elegendő élelmük, köszönhetően az angol hadvezérek szigorú és kegyetlen intézkedésének. Viszont ez is mentette meg őket: a vikingek a nyár folyamán észak felé vonultak Northumbriába, majd onnan Kelet-Angliába, hogy feltöltsék tartalékaikat, végül a Mersea szigeten lévő alkalmi táborukba tértek vissza. Ügyeltek viszont arra, hogy a nyugati szászok ne nyerjenek nyugalmat: a flotta először Exetert ostromolta meg, majd onnan továbbállt és Sussexben kezdett fosztogatni, előrenyomultak Chichesterig, de itt a helyőrség megfutamította őket és még hajókat is tudtak zsákmányolni tőlük.[38] A mersea-i dánok 895-re kipihenték fáradalmaikat és újabb támadásba lendültek, ezúttal csak a Temze torkolatánál: felhajóztak a folyón, majd onnan annak északi mellékfolyóján, a Lea-n folytatták útjukat,

és hoztak létre a parton egy erődített tábort Londontól 32 kilométernyire. Ennek munkálatait a városlakók és a környék népessége meg akarta zavarni, de akciójuk sikertelennek bizonyult: négy *thegn* is holtan maradt a harcmezőn. Az erőd építése túlzottan nagy fenyegetést jelentett a város számára, ezért már maga Alfred király is a közelben hozott létre egy tábort. A terve az volt, hogy a Lea-folyón ellehetetleníti a hajózást különböző munkálatokkal,[39] mely munkálatok védelmére még két erődöt is épített a folyó partjaira. A dánok számára szembetűnővé vált, hogy nem lesznek képesek lehajózni a folyón, ezért felszámolták táborukat, hátrahagyták hajóikat és nyugatra vonultak a Severn-folyó felé. Alfred király a lovassága élén üldözőbe vette őket, míg a londoniak a dánok hajóit magukkal vitték. A dánok a Severn-folyó menti Bridgnorth-nál hoztak létre új tábort, ekkor már valószínűleg zavartalanul, mivel nincs tudomásunk arról, hogy üldözőik megütköztek volna velük.[40]

A következő évben, 896-ban a bridgnorth-i dán sereg szétoszlott, egy részük Northumbriába, más részük Kelet-Angliába, megint más részük a kontinensre távozott a táborból anélkül, hogy jelentős pusztítást végeztek volna a sziget területén. Nem szűntek meg azonban a tengeri támadások a déli partvidék ellen. Alfrednek most ezek ellen kellett fellépnie: elrendelte egy, az eddigieknél sokkal nagyobb flotta felállítását, melynek hajói már teljes mértékben korszerűek voltak, és kifejezetten a viking hajókkal szembeni harcra lettek ki-

fejlesztve. A hajók tulajdonságait még az *Angolszász Krónika* is részletezően írja le:

„Ekkor Alfred király parancsot adott hosszú hajók építésére a sajkák ellen, melyek közel kétszer hosszabbak voltak azoknál. Némelyek hatvanevezősek voltak, mások ennél is többel bírtak; gyorsabbak és masszívabbak voltak, ugyanakkor magasabbak is. Nem hasonlítottak sem a fríz, sem a dán hajókra, de a király számára így tűntek a leghasznosabbnak."[41]

Az új hajókat hamarosan használatba vették, ugyanis a dánok a Wight-sziget kifosztása után Devonba akartak hajózni, de az angolok új hajóikkal útjukat állták és vereséget mértek rájuk. A flotta új hajói beváltak a vikingek elleni harcban. Ezt követően viszont már nem vívott Alfred több csatát sem szárazon, sem pedig vízen a dánokkal szemben, ugyanis a kora középkori Európa egyik legnagyobb uralkodója 899. október 26-án elhunyt.

* * *

Alfred király politikája több aspektusában is különös figyelmet igényel: mindenekelőtt talán legszembetűnőbbek honvédelmi reformjai, melyek segítségével sikeresen szembe tudott szállni a kor egyik legrettegettebb hadseregével. A reformnak négy sarkallatos újítása volt: a flotta megépítése és megszervezése; a *select fyrd*, továbbá a lovas-

ság felállítása; valamint – és legfőbbként – a várak építése. Mindezeknek köszönhetően érte el azt a figyelemre méltó eredményt, hogy 892-től 896-ig a harmadik Nagy Hadsereg mindössze csak egyszer volt képes szárazföldön behatolni Wessex területére, és ez a próbálkozása is csúfos kudarcban végződött.

A várak építése talán mind közül a legkorábbi kezdeményezés. Már menekülése alatt belekezdett Æthelingaig várának megépítésébe 878-ban. Az ezt követő években a viking támadások alábbhagytak, így kellő idő állt Alfred rendelkezésére a várak és erődök megépítésére. Ezek fa, föld és ritkábban kőépítésű erődök voltak, jelentős helyőrségekkel, melyek eredményesen szembe tudtak szállni a vikingek rohamaival. A várakat, *burh*-öket eleinte a római kori utak mentén emelték, általában egy korábbi római város, római tábor, vagy vaskori erődítmény helyén, az elérhető romok felhasználásával. Ugyanakkor külön erősítést nyertek el az olyan fontos stratégiai pontok, mint például London. Ezen város megerődítéséről maga a *Krónika* is beszámol, de szintén utal a közeli vár(ak) helyőrségének együttműködésére csaták alkalmával nem csak London vagy Chichester esetében, de éppen úgy a buttingtoni csata kapcsán is. A *burh*-ök rendszerének legfontosabb írott forrása a *Burghal Hidage*, amely felsorolja a várakat, és az azokhoz tartozó területek nagyságát, ugyanis ezek nem csak katonai, de közigazgatási célokat is szolgáltak. Ennek megfelelően egymástól meg-

közelítőleg húsz-húsz mérföldre helyezkedtek el, nyugatról keletre haladva a következő sorrendben: Devonshire-ben Lydford, Pilton, Halwell, Exeter; Dorsetben Bridport, Shaftesbury, Wareham; Somersetben Watchet, Lyng, Axbridge, Langport, Bath; Wiltshire-ben Malmesbury, Wilton, Cricklade, Chisbury; Hampshire-ben Christchurch, Southampton, Winchester, Portchester; Berkshire-ben Wallingford és Sashes; Surreyben Eashing és Southwark; Sussexben Chichester, Burpham, Lewes, Hastings és Eorpeburnan (ez Alfred halála után lett csak befejezve). A felsoroltak között nem szerepelnek még Oxford, London, Buckingham, Warwick és Worcester, ugyanis ezek közül Oxford és London Alfred korában még merciai közigazgatás alá tartoztak, és csak Æthelred *ealdorman* halála után, 911-ben kerülnek Edward uralma alá; Buckinghamet 911 és 914 között építették meg, és ez lehet a helyzet Worcesterrel és Warwickkel is.[42]

Külön problémát jelentett a helyőrség biztosítása a *burh*-ök számára. Ennek megoldása a szabad angolszász parasztok, a *ceorl*ok hadkötelezettsége helyőrségi szolgálatban történő teljesítésének bevezetésében kristályosodott ki. Ehhez a *Burghal Hidage*-ban felmérték a vár körzetében élő népesség számát, azok anyagi helyzetét és birtokaik méretét. Mindezeknek megfelelően kiszabták, hogy az adott vár méretének megfelelően egy lakos mekkora hosszúságú falszakaszt köteles megvédeni.[43] Ez általánosan 5,5 *yard*ot, vagyis 5 métert tett ki.

A másik látványos hadseregfejlesztési programnak, a flotta korszerűsítésének és megnövelésének gondolatával először a 875. év kapcsán találkozunk, amikor Alfred egy felfegyverzett flottával hajózik ki a dánok ellen. A 885-ös vállalkozás a kelet-angliai partvidék ellen pedig már egy meglehetősen jól kiépített flotta jelenlétéről árulkodik az angolszászok részéről. Mindezek mellett az angol flotta megerősítésének legfontosabb momentuma a 896-os rendelkezéshez köthető.[44] Az új, nagy hajók megépítése kiegyenlíti a korábbi, vikingekkel szembeni angol hátrányt a tengeren. Habár ezek a hajók nem voltak hasonlatosak sem a dánokéhoz, sem a frízekéhez, annak ellenére nem teljes mértékben számítottak angolszász munkáknak. A Wight-szigetnél vívott ütközet során a *Krónika* elég érdekes felsorolást nyújt a csata áldozatairól:

„Itt elesett Lucomon, a király elöljárója és Wulfheard, a frízföldi, Ebb, a frízföldi, Æthelhere, a frízföldi és Æthelfreth, a király gulyájának őrzője és összesen a frízföldiek és angolok közül hatvanketten, a dánok közül százhuszan."[45]

A flotta elesett kapitányai közül az ötből három fríz volt, és mindamellett a legénység soraiban is frízeket találunk! Mindez azt bizonyítja, hogy a hajókat nagy valószínűséggel vagy Fríziában; vagy pedig Angliában, de ott frízek készítették. A hajók fríz konstrukció szerint épültek, te-

hát kézenfekvőbb volt azokat a hozzáértő szakemberekkel együtt csatába küldeni. Mindez egy cseppet sem csorbítja annak erényeit, a flotta egy hosszútávon fennálló, szervezett, állandósított hadi gépezetté lett alakítva, mely védekezni, blokádot vonni, és támadni egyaránt alkalmassá vált.[46]

A harmadik aspektus a lovasság felállítása volt, amelyre csak kevés írásos bizonyítékunk van, de a kihívás mindenképpen egyértelmű: a dánok már évtizedekkel korábban elkezdik a lovak alkalmazását a gyorsabb csapatmozgatások érdekében, habár nem a csaták forgatagában. Ugyanakkor a 866-os esztendő kapcsán Asser megjegyzi, hogy Kelet-Angliába újabb pogány katonák érkeznek, mégpedig a Duna mellől, és legfőbbként lovas szolgálatra.[47] Elhamarkodottnak tűnhet kijelenteni, hogy ezek honfoglaló őseink előfutárai lehettek a Kárpát-medencében, de elgondolkodtató a feltevés, figyelembe véve, hogy 862-ben a magyarok már Ausztriát dúlták.

Alfred királynak azonban fel kellett vennie a versenyt a dánok lovasságával, és ennek érdekében meg is hozta a megfelelő lépéseket: 876-ban már Exeterig lóháton követi a király a dánokat,[48] majd pedig 895-ben a Lea-folyói vikingeket is lovasság vette üldözőbe.[49] Mindezek tehát azt bizonyítják, hogy – habár csak kis létszámban – a királyi seregben, annak magjában már lovasokat találunk, annak ellenére, hogy a lovas harcmodor nem volt megszokott az angolszászok számára.

A *fyrd* felállításának megértéséhez előbb szükség van annak tisztázására, hogy mi is önmagában a *fyrd*. A germán népek általában állattenyésztők voltak, akik folytonosan rákényszerültek bizonyos időszakonként a vándorlásra, amelynek során nem lehetett eltekinteni a harctól. A törzsi struktúrák csak viszonylag kevés embert foglaltak magukban, ennek okán a társadalom minden szabad rétegének férfi tagjai folytonos hadviselési kötelezettséggel rendelkeztek: ez a népfelkelés. Ugyanez a helyzet az angolszászok esetében is: a királyságok állandó háborúi a britekkel, egymással, majd pedig a vikingekkel ezt az ősi intézményt, a *fyrd*et életben tartották, habár nem alkalmazták azt Alfred koráig. Az általános népfelkeléshez képest a király már egy megreformált *fyrd*et, a válogatott népfelkelést hozta létre. A különbség abban állt, hogy ez utóbbi *fyrd* esetében a szabad parasztok, a *ceorl*ok bizonyos pénzösszeg fejében megválthatták katonai szolgálataikat, így megakadályozhatóvá vált a katonák elszökdösése a hadjáratból. Alfred emellett figyelmet szentelt arra, hogy a minőséget magasabb színvonalon tartsa: már két parasztnak kellett egy harcost felfegyvereznie, nem pedig saját maga számára kellett megvennie az egyre dráguló fegyvereket.[50]

Alfred király viszont nem csak hadi tevékenysége folytán érdemelte ki a „Nagy” jelzőt. Fontosak voltak belpolitikai reformjai, kulturális eredményei is, amelyek az Offa halála óta egyre na-

gyobb súllyal felszínre törő problémák megoldására szolgáltak. A változásokat a kor hozta magával: a korábbi, hősi kor társadalmi szisztémái kezdtek felborulni, megszületett a mai értelemben is érvényes állam, mivel korábban – pont az állattenyésztő életmód miatt – nem a terület számított, hanem az alattvalók száma. A földművelésre való áttéréssel azonban a terület vált a lényegesebbé, így kialakultak az államhatárok. Ennek kapcsán egyre szembetűnőbbé vált, hogy a korábbi kis királyságok nem életképesek a nagyok mellett. Offa idejében a *Tribal Hidage* erre már egyértelműen rámutat. A földművelő társadalom is más igényekkel kezd rendelkezni, fontossá válik számára, hogy legyen olyan hely, ahol megőröltetheti a gabonáját, ahol eladhatja termékeit, ezen folyamatok pedig egyre inkább túlnőttek a falvakon, s városok létrejöttét igényelték. Ehhez pont illeszkedett Alfred várépítési programja. A *burh*-ök, mint már korábban említettük, nem csak katonai szerepet töltöttek be Alfred politikájában, hanem egyszerre gazdasági központok is voltak. Ehhez természetesen elengedhetetlennek számított a megfelelő számú népesség biztosítása a várak számára: minden kilencedik *ceorl*t törvényben arra kötelezi, hogy a várba költözzön, és szállást biztosítson nyolc katona számára, ennek fejében viszont a vár körül földet kap. Viszont a lakosság száma még nem volt elegendő a várossá alakuláshoz a hivatalok nélkül: a pénzverdéket, vámszedő helyeket mind a *burh*-ökbe telepítette,

emellett ezek számára állított ki különböző piactartási szabadságleveleket, királyi privilégiumokat. Szintén a *burh* vált gazdasági és katonai központ mellett adminisztrációs körzetté is: a környék *ealdorman*ja gyakran a várba teszi át székhelyét, és onnan irányítja a vidék életét. Alfred ezzel újrateremtette a későbbi városok alapjait, a népesség *burh*-ökbe centralizálásával pedig a városi polgárság őseit telepítette le.[51]

Alfred király munkássága nem csupán politikai tettekben merült ki, hanem jelentős cselekedeteket hajtott végre kulturális területeken is, ami teljesen különleges a korban, kifejezetten pedig akkor, ha a tudományos munkák művelője maga a király. Alfred egyik ilyen formájú jeles cselekedete az óangol nyelvre történő fordítás támogatása volt. Korábban elképzelhetetlennek tartották, hogy a latin nyelvű műveket lefordíthassák az anyanyelvre, mivel nem látták annak értelmét. Alfred király azonban mindezen törekvését azzal támasztotta alá, hogy sokkal szélesebb közönség számára válnak érthetőbbé a szövegek, ha azok angolul vannak leírva. A szélesebb közönség nem csak a kléruson belül értendő – habár kétségtelen, hogy ott is voltak hiányosságok a latin nyelv ismerete terén –, hanem a laikusok között is, hiszen a király támogatta az elképzelést, hogy minden szabad angol ifjú addig járhasson iskolába, amíg legalább anyanyelvének írását meg nem tanulja. Keze nyomán olyan szerzők fordításai jelentek meg angol nyelven, mint Bede *Historia Ecclesiasti-*

ca-ja, Szent Ágoston *Soliloquies*-e, Boethius *De Consolatione Philosophiae*-ja, Nagy Szent Gergely pápa *Cura Pastoralis*-a, vagy Orosius írásai, de emellett jelentősek a saját kezdeményezésű munkák, mint az *Angolszász Krónika*, melynek bizonyos szakaszait maga a király írta meg. Kulturális tevékenységében viszont nem volt magára hagyatva, a kor legnagyobb tudósaival vette magát körbe, mint például későbbi életrajzírójával, a walesi Asserral, a frank Grimbalddal és Plegmunddal, valamint merciaiakkal, így Werferth worcesteri püspökkel, Werwulffal, Æthelstannal, és a kontinentális szászoktól egy János nevű szerzetessel.[52] Tudósainak meglehetősen komoly befolyást engedett, ők lettek a politikai életben is a tanácsadói, és ezzel a királyi tanács, a *wotan* szerves részei. A külföldi kapcsolatok ennek köszönhetően hatással voltak törvényalkotására is, Alfred király törvényei már erősen a római jog hatásait tükrözik, emellett azonban Ine, Offa és Æthelberht király törvényeiből is tartalmaznak szakaszokat. Lényeges eleme a szegényebb, alsóbb társadalmi rétegek védelme az elnyomás ellen, a vérbosszú tiltása, és a közemberek kötelességeinek szigorítása az úr irányában.[53]

Alfred király a kor legműveltebb keresztény uralkodójává vált, de ugyanekkor már nem csupán tudományos tevékenysége emelte ki a sziget elzárkózottságából, hanem aktív diplomáciai kapcsolatai is: élénk levelezésben állt a jeruzsálemi pátriárkával, Leó pápa spirituálisan fiává fogad-

ta 853-ban,[54] majd pedig állandóvá válik a kapcsolat Rómával, 883-ban, 887-ben, 888-ban és 890-ben is küld pénzösszeget a pápának, 889-ben pedig két levelet juttatott el Rómába.[55] Emellett nem hanyagolta el a frank összeköttetéseket sem, gondoljunk csak a frízek felfogadására.

Mindezen cselekedeteit ugyanakkor beárnyékolják a dán inváziók, melyek egy hatalmas előnnyel is jártak: a folyamatos külső támadások összekovácsolták és egységessé tették az angol nemzetet. Megszűntek a királyságok egymással szembeni ellentétei, a korábbi ellenségek, Mercia és Wessex példás együttműködést folytatnak, és mindezt a nyugati szászoknak való önkéntes behódoltság által. Alfred létrehozta az egységes Angol Királyságot, *Angelcynn*-t, ami ugyan területileg csupán töredéke a későbbi Angliának, de ennek egysége a későbbi korok számára is megkérdőjelezhetetlenné vált. A korábbi *bretwaldá*k álma beteljesült, mégpedig egymás elleni erőszak alkalmazása nélkül.

Jegyzetek az utószóhoz

[1] A következő rész az *Elfeledett évszázadok* című művünkben (Attraktor, 2010) megjelent vonatkozó fejezet némileg átdolgozott változata.

[2] *A. S. Ch.* AD 871.

[3] Asser. AD 876.

[4] *A. S. Ch.* AD 873.

[5] Fisher: 216. o.

[6] *A. S. Ch.* AD 875.

[7] Blair: 73. o.

[8] Stenton: 254. o.

[9] *A. S. Ch.* AD 880.

[10] *A. S. Ch.* AD 789.

[11] *A. S. Ch.* AD 833.

[12] *A. S. Ch.* AD 837.

[13] *A. S. Ch.* AD 840.

[14] *A. S. Ch.* AD 851.

[15] *A. S. Ch.* AD 878.

[16] Stenton: 243. o.

[17] Campbell: 147. o.

[18] Athelney.

[19] Asser. AD 878.

[20] Fulham.

[21] *A. S. Ch.* AD 882.

[22] *A. S. Ch.* AD 875.

[23] *A. S. Ch.* AD 883.

[24] A Stour-folyó torkolata.
[25] *A. S. Ch.* AD 885.
[26] *A. S. Ch.* AD 886.
[27] Stenton: 260. o.
[28] *A. S. Ch.* u.o.
[29] *A. S. Ch.* AD 886.
[30] *A. S. Ch.* AD 893.
[31] *A. S. Ch.* u.o.
[32] Campbell: 151. o.
[33] *A. S. Ch.* AD 894.
[34] *A. S. Ch.* u.o.
[35] Stenton: 266. o.
[36] *A. S. Ch.* AD 894.
[37] *A. S. Ch.* AD 894; 895.
[38] *A. S. Ch.* AD 895.
[39] Az *Angolszász Krónika* nem számol be a pontos módszerről, így az lehetett a folyó vizének elvezetése csatornákon, vagy akár karók illesztése a mederbe, amelyek meglékelik a hajókat.
[40] *A. S. Ch.* AD 896.
[41] *A. S. Ch.* AD 897.
[42] Wormald, P.: *The Burhs.* In: Campbell: 152. o.
[43] Bárány: 75. o.
[44] *A. S. Ch.* AD 897.
[45] *A. S. Ch.* u.o.
[46] Bárány: 75. o.
[47] Asser. AD 866.
[48] *A. S. Ch.* AD 877.
[49] *A. S. Ch.* AD 896.
[50] Bárány: 75. o.
[51] Bárány: u.o.

[52] Stenton: 270–275. o.

[53] *Anglo-Saxon Dooms.* The laws of King Alfred.

[54] *A. S. Ch.* AD 854.

[55] *A. S. Ch.* sub anno.

Bibliográfia

Források:

Alfred and Guthrum's Peace. Web: Internet Medieval Sourcebook.

Anglo-Saxon Chroncle. London, 1912.

Anglo-Saxon Chronicle. In: *English Historical Documents.* Vol. I. c.500–1042. Ed.: Whitelock, Dorothy. London, 1953–1955.

Anglo-Saxon Chronicle. In: *English Historical Documents.* Vol. II. 1042–1189. Ed.: Douglas, David C., Greenaway, George W. London, 1953–1955.

Anglo-Saxon Dooms. In: *The Library of Original Sources.* Ed.: Thatcher, Oliver J. Milwaukee, 1901. Web: Internet Medieval Sourcebook.

Annales Cambriae. In: *Anglo-Saxon Chronicle.* London, 1912.

Asser: *The Life of King Alfred.* London, 1847.

Bede: *Ecclesiastical History of the English People.* With Bede's Letter to Egbert and Cutbert's Letter on the Death of Bede. London–New York–Toronto–Victoria–New Delhi–Albany–Rosebank, é.n.

Bede: *Ecclesiastical History of the English People*. London, 1907. Tartalmazza a *Continuatio Bedae* kiegészítést.
Old English Chronicles. Ed.: Giles, J. A. London, 1904. Tartalmazza Æthelweard krónikáját, Asser, Geoffrey of Monmouth, Gildas, Nennius és Richard of Cirencester műveit.
Nennius: *Historia Brittonum*. Ed. by: Giles, J. A. London, 1848.
Tribal Hidage. Web: www8.georgetown.edu/-departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/hidage.html

Felhasznált irodalom:

Angi J. et al.: *Európa a korai középkorban*. Debrecen, 1997.
Bárány Attila: *Britek, angolszászok, vikingek*. Máriabesnyő-Gödöllő, 2008.
Blair, P. H.: *An Introduction to Anglo-Saxon England*. Cambridge, 1959.
Cambridge Medieval History. Vol. II. The rise of the Saracens and the foundation of the Western Empire. Cambridge, 1967.
Campbell, J. (szerk): *The Anglo-Saxons*. London–New York–Victoria–Toronto–Albany, 1991.
Churchill, W.: *Az angol ajkú népek története*. Budapest, 2004.
Fisher, D. J. V.: *The Anglo-Saxon Age*. c400–1042. Burnt Mill–New York, 1993.

Katus László: *A középkor története*. Egyetemi tankönyv. Budapest, 2001.
Kirby, D. P.: *The earliest English kings*. London, 2000.
Klaniczay Gábor: *Európa ezer éve*. A középkor. Budapest, 2005.
Previté-Orton, C. W.: *The Shorter Cambridge Medieval History*. Cambridge, 1952.
Stenton, F. M.: *Anglo-Saxon England*. Oxford–New York, 2001.
Szántó György Tibor: *Anglia története*. Miskolc, 2003.
Yorke, Barbara: *Kings and Kingdoms of Early Anglo-Saxon England*. London, 2003.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

A. S. Ch. - *Anglo-Saxon Chroncle.* Mindhárom felhasznált kiadásra vonatkozólag.
Asser - Asser: *The Life of King Alfred.* London, 1847.
Bárány - Bárány Attila: *Britek, angolszászok, vikingek.* Máriabesnyő-Gödöllő, 2008.
Blair - Blair, P. H.: *An Introduction to Anglo-Saxon England.* Cambridge, 1959.
Campbell - Campbell, J. (szerk): *The Anglo-Saxons.* London, 1991.
Fisher - Fisher, D. J. V.: *The Anglo-Saxon Age.* Burnt Mill-New York, 1993.
Stenton - Stenton, F. M.: *Anglo-Saxon England.* Oxford-New York, 2001.

TARTALOM